

hir
harsóna

1988 / TAVASZ

A MAGYAR KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZEK
SZÖVETSÉGE
DÉLDUNÁNTÚLI
TERÜLETI SZERVEZETÉNEK
T Á J É K Ö Z T A T Ó J A
1988. TAVASZ

A MAGYAR KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE DÉLDUNÁNTÚLI
TERÜLETI SZERVEZETÉNEK TAGSÁGA
(1988. január 1.)

SZÖVETSÉGI TAGOK

1. Bencsik István	7628 Pécs, István akna 11.
2. Bocz Gyula szm.	7621 Pécs, Bem u. 8.
3. Bors István szm.	7400 Kaposvár, Dózsa Gy. u.18.
4. Csizsár Elek fm.	8600 Siófok, Fő u. 202.
Tel.:(86) 11-915
5. Eck Imre fm.	7621 Pécs, Déryné u. 12.
Tel.:(72) 16-973
6. Erdős János fm.	7621 Pécs, József u. 17/2.
Tel.:(72) 28-309
7. Farkas Pál szm.	7100 Szekszárd, Tanya u.1.
Tel.:(74) 11-033
8. Fürtös György ker.	7621 Pécs, Anna u. 31.
Tel.:(72) 31-796
9. Fürtös Ilona tm.	8800 Nagykanizsa, Jókai u. 52.
10.Fusz György	7100 Szekszárd, Ady E. u. 4.
11.Gazder Antal ker.	7621 Pécs, Felsőmalom u.16/1.
12.Gellér B.István fm.	7625 Pécs, Kiss J.u.8/1.
Tel.:(72) 20-885
13.Gera Katalin szm.	7400 Kaposvár, Vöröshadsereg u.124.
14.Halász Károly fm.	7030 Paks, Rókus u.9.
Tel.:(75) 11-250
15.Haraszti László fm.	8800 Nagykanizsa, Berzsenyi u. 4/c.
16.dr.Hárs Éva mt.	7623 Pécs, Semmelweis u.9.
Tel.:(72) 16-052
17.Honty Márta tm.	7400 Kaposvár, Dózsa Gy.u. 18.
Tel.:(82) 13-917
18.Jegenyés János üm.	7624 Pécs, Székely B. u. 28/a.
Tel.:(72) 22-139
19.Kelle Sándor fm.	7623 Pécs, Nagyvárud u.24.
Tel.:(72) 29-280
20.Kertész Sándor fm.	7400 Kaposvár, Búzavirág u. 35.
21.Keserű Ilona fm.	7635 Pécs, Mogyorós köz 7.
22.dr.Keserű Katalin mt.	7621 Pécs. Szent István tér 21.
1026 Budapest, Csalit u. 5.
23.Kolbe Mihály fm.	7700 Mohács, Tolbuchin út 40.
24.Lantos Ferenc fm.	7635 Pécs, Mogyorós köz 5.
Tel.:(72) 35-335
25.Leitner Sándor fm.	7400 Kaposvár, Honvéd u. 26.
26.Máthé András bé.	7632 Pécs, Hajdú Gyula u. 42.
27.Mikus Gyula fm.	8360 Keszthely, Kossuth L.u.10.

28. J. Móker Zsuzsa ker. 7635 Pécs, Mogyorós köz 3.
29. Németh János ker. 8900 Zalaegerszeg, Báthori u. 56/a.
Tel.: (92) 11-972
30. Pál Zoltán 7621 Pécs, Perczel u. 15.
Tel.: (72) 15-734
31. Pinczehelyi Sándor gr. 7621 Pécs, Kossuth L.u. 29-31.
Tel.: (72) 23-302
32. Pogány Gábor mt. 7400 Kaposvár, Dimitrov köz 19.
33. Rétfalvi Sándor szm. 8800 Nagykanizsa, Jókai u. 52.
Tel.: (93) 12-722
34. dr. Romváry Ferenc mt. 7635 Pécs, Gyenis L.u. 3.
35. Soltra Elemér fm. 7623 Pécs, Kolozsvár u. 24.
Tel.: (72) 16-803
36. Szabados János fm. 7400 Kaposvár, Géza u. 67.
Tel.: (82) 14-729
37. Szabolcs Péter szm. 8900 Zalaegerszeg, Báthori u. 56.
Tel.: (92) 13-619
38. Szekeres Emil fm. 8800 Nagykanizsa, Jókai u. 52.
Tel.: (93) 12-622
39. Tóth Tibor bé. 8800 Nagykanizsa, Ady E. u. 53.
40. Török János ker. 7624 Pécs, Doktor Sándor u. 38.
41. Trischler Ferenc szm. 7635 Pécs, Mogyorós köz 1.
42. Uherkovich Ágnes bé. 7625 Pécs, Péter u. 12.
Tel.: (72) 31-845
43. Valkó László gr. 7621 Pécs, Kossuth L.u. 29-31.
Tel.: (72) 17-550
44. Varga Géza Ferenc szm. 8900 Zalaegerszeg,
Landorhegyi út 26.
45. Vida Gyula bé. 7633 Pécs, Hajnóczy u. 1/b.
Tel.: (72) 19-131
46. Weeber Klára szm. 7400 Kaposvár, Géza u. 67.
47. Zs. Kovács Diána tm. 7624 Pécs, Bartók B. u. 18.
Tel.: (72) 20-426

ALAP-TAGOK

1. Bagó Bertalan fm. 8630 Boglárlelle, Fiume u. 1.
2. Baky Péter gr. 7100 Szekszárd, Székely B.u. 3/a.
3. Bártai Sándor fm. 7400 Kaposvár, Füredi u. 14. I/4.
4. Budaházi Tibor fm. 8900 Zalaegerszeg,
Lenin u. 20. II. 2.
5. H. Barakonyi Klára gr. 7625 Pécs, Mártírok u. 42.
Tel.: (72) 23-316
6. Sz. Bayer Erzsébet fm. 7400 Kaposvár, Bajcsy Zs. u. 32.
Tel.: (82) 12-998
7. Bérces Gábor gr. 7634 Pécs, Úttörő u. 3.
8. Bicsár Vendel ötv. 7635 Pécs, Báránytető 2.
9. Bíró Krisztina 8360 Keszthely, Zalka Máté u. 18.

10. Brád András im. 8900 Zalaegerszeg, Vigh u. 2/a.
11. Czakó Ferenc rest. 7636 Pécs, Port János u. 5.
12. Czinkotai Frigyes fm. 7400 Kaposvár, Gorkij u. 9.
Tel.: (82) 13-414
13. Cseh László fm. 7624 Pécs, Jakabhegyi u. 10.
14. Csizmadia László gr. 7720 Pécsvárad, Várkert köz 8.
15. Deák Zsuzsa gr. 7634 Hosszúhetény, Fő u. 31.
Tel.: (72) 18-663
16. Dobány Sándor ker. 7633 Pécs, Münnich F. u. 14/c.
17. Dóka Zoltán gr. 7400 Kaposvár, Xantus J. u. 11.
Tel.: (82) 12-978
18. Dorozsmai Annamária bé. 7622 Pécs, Szalai A.u. 3/b.
19. Farkas László szm. 7633 Pécs, Münnich F. u. 20/c.
20. T. Ferk Anna tm. 7635 Pécs, Mogyorós köz 1.
21. Fertői Miklós rest. 7624 Pécs, Kacsóh Pongrác u. 2.
22. Fischer György szm. 8900 Zalaegerszeg, Göcseji u. 51.
23. Foster Colin szm. 7626 Pécs, Fenyves sor 6/1.
Tel.: (72) 17-619
24. Frimmel Gyula gr. 8900 Zalaegerszeg, Mártírok u. 85.
25. R. Füzesi Zsuzsa ker. 7635 Pécs, Nagyszóka 24.
26. Gábrriel József fm. 8900 Zalaegerszeg, Göcseji u. 16.
27. Gárdonyi Tibor 7400 Kaposvár, Honvéd u. 15.
28. Gáspár András fm. 7400 Kaposvár, Május 1. u. 31.
29. Gausling Georg Michael 7601 Pécs, Pf. 307.
30. Gerő Kázmér fm. 7452 Somogyaszaló, Kossuth u. 27/b.
31. Gosztony Mária ker. 7484 Bárdudvarnok
32. Gettó Tamás bé. 7624 Pécs, Kodály Z. u. 21/b.
33. Gubcsi Attila 7400 Kaposvár, Szántó I. u. 11.
34. Hadnagy György bé. 8900 Zalaegerszeg, Erdész u. 12.
35. Horváth Dénes gr. 7632 Pécs, Sarohin táb. u. 38.
Tel.: (72) 23-622
36. Horváth János fm. 7400 Kaposvár, Május 1. u. 10.
37. Horváth Olivér fm. 7625 Pécs, Kandó K.u. 20.
Tel.: (72) 12-790
38. Janisch Kornélia im. 8900 Zalaegerszeg, Vigh u. 2/a.
39. Richard Jankowszky ker. 8900 Zalaegerszeg, Bródi S.u. 3.
40. Juhos László szm. 7100 Szekszárd, Bródi S.u. 30.
41. Keményffy Gábor ker. 7633 Pécs, Viktória u. 9/35.
42. Kertészfi Ágnes üm. 7623 Pécs, Mártírok u. 42.
Tel.: (72) 21-854
43. Kismányoki Károly gr. 7623 Pécs, Vas Gereben u. 54.
Tel.: (72) 20-607
44. Kis Ildikó ker. 7100 Szekszárd, Ady E.u. 4.
45. Knoll Éva ker. 7623 Pécs, József A. u. 47/a.
46. Kontár György gr. 7150 Bonyhád, Somogyi Béla u. 1.
47. Kós Lajos gr. 7633 Pécs, Egri Gy.u. 60
48. P. Kovács Júlianna fm. 7624 Pécs, Doktor S.u. 49/a.

49.Krawczun Halina ker. 7633 Pécs, Viktória u. 9/35.
50.Kustár Zsuzsa tm. 8800 Nagykanizsa, Bartók B.u.1.
51.Lőrincz Etel tm. 7150 Bonyhád, Somogyi B.u.1.
52.Martinek József fm. 7130 Tolna, Bezerédi u:8.
53.Molnár M.György fm. 7100 Szekszárd, Bartók B.u. 3/b.
54.Molnár Sándor ker. 7621 Pécs, Jókai u. 25.
55.Molnár Tamás gr. 7623 Pécs, Petőfi u. 44.
Tel.:(72) 21-860
56.Morvai László gr. 7623 Pécs, Szabadság u.13.
57.Mőzsi Szabó István fm. 7132 Boogyiszló, Ady E.u.10.
58.Nádor Judit ker. 7621 Pécs, József u. 22.
Tel.:(72) 31-102
59.Németh Dezső ip.ft. 8960 Lenti, Sárvári u. 82.
60.Novotny Béla bé. 7625 Pécs, Babits M. u. 3.
61.Orsós Terézia nf. 7300 Komló, Vörösmarty u. 11.
62.Palicz József fm. 8900 Zalaegerszeg, Báthori u. 56.
Tel.:(92) 13-618
63.Pandur József fm. 7625 Pécs, Tette u. 3.
Tel.:(72) 10-698
64.Papp Sándor Gábor fm. 8640 Fonyód, Sándor u. 22.
65.Platthy György fm. 7624 Pécs, Doktor S. u. 49/a.
66.P.Rádóczi László bé. 7635 Pécs, Nagyszkókó 24.
Tel.:(72) 35-348
67.Rádóczy László bé. 7621 Pécs, Munkácsy M.u.39.
Tel.:(72) 31-921
68.Rainer Katalin fm. 7625 Pécs, Miklós u. 19.
Tel.:(72) 31-331
69.Rigó István szm. 7632 Pécs, Ilku Pál u. 57.
70.Ruisz György fm. 7400 Kaposvár, Szántó I. u.23.
Tel.:(82) 12-727
71.Schubert Péter gr. 7100 Szekszárd, Kecskés F. u. 6.
72.Somogyi Klára im. 7635 Pécs, Malomvölgyi út 17.
73.B.Soós Klára bé. 7625 Pécs, Hunyadi J. u. 84.
74.Staub Ferenc fm. 7038 Németkér, Pozsonyi u. 25.
75.Surányi Anna ker. 7632 Pécs, Fazekas M.u.6.
76.Szatyor Győző 7623 Pécs, Mártírok útja 44.
Tel.:(72) 16-565
77.Szemenyey Ferenc im. 8800 Nagykanizsa, Zrínyi u. 43.
78.Szikra János fm. 8640 Fonyód, Jókai u. 22.
79.Tarai Teréz rest. 7621 Pécs, Kulich Gy.u. 27.
Tel.:(72) 21-273
80.Tóth István im. 7635 Pécs, Malomvölgyi út 17.
81.Ungváry Károly fm. 7400 Kaposvár, Május 1. u.21.
82.Vata Emil diszlett. 7631 Pécs, Nagypostavölgy u. 23.
83.Voina Delast Elena fm. 3100 Gyöngyös, Iskola u. 2/2.
84.Wunderlich Ilona bé. 7621 Pécs, Munkácsy M.u.39.
Tel.:(72) 31-921

FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK-STÚDIÓJA TAGOK

1. Bedő Sándor 8900 Zalaegerszeg, Hegyalja u. 32.
2. Budaházi Tibor fm. 8900 Zalaegerszeg,
Lenin u. 20. II/2.
3. Harangozó Ferenc 7453 Merye, Lenin u. 40.
4. Szilágyi Szilárd 7621 Pécs, Báthori u. 13.
5. Dehant Antal 7695 Mecseknádasd,
Felszabadulás u.32.

ÉLMÉNYBESZÁMOLÓ A II. PÉCSI ÜVEGES BARÁTI TALÁLKOZÓRÓL

A Janus Pannonius Múzeum Közművelődési Osztályának rendezésében másodszer vehettünk részt az idén tavasszal hangulatos három napos programban. A megelőző év hasonló rendezvénye sikerének köszönhetően az üveges szakma nagy érdeklődést mutatott az esemény iránt, ez kiderült a jelentkezők számából. A magyar üvegtervező művészek nagy része jelen volt, sokan családotstúl, több gyerekkel. A csehszlovák kollégák közül hatan jöttek el. A program élménydús volt, szellemileg értékes, fizikailag mozgalmas, kirándulásokkal tarkított, városi, falusi, erdei, műemléki környezetben váltakozva zajlott. Pécsi régi és új üvegmunkáinak érzékletes, szakmailag fontos bemutatása, Mendöl Zsuzsa művészettörténész érdeme. A lukafai üvegyár romjainak feltárása Kárpáti Gábor régész gondos, hatékony munkájának köszönhető. A Pécsen élő üvegesek ez alkalomból önálló kiállításokkal tiszteltek a szakma és a rendezvény szellemének. Jegenyés János a mánfai műemléktemplomban állította ki munkáit, Mihail Gausling a Művészetek Háza Galériájában, Kertészfi Ágnes kiállítását a cserkúti műemléktemplomban. Ujvári Jenő legújabb munkáit a mánfai műemléktemplomban láthattuk (ő Budapestről érkezett). Lantosné Imre Mária a Mecseknádasdi Tájházaiban a környékbeli régi huták anyagából álló kiállítás rendezésével és hozzá kapcsolódó előadásával járult hozzá a szellemi élményhez. A találkozó fő attrakciója mégis a helytörténeti múzeum udvarán zajló üvegolvasztás volt, amit üvegvásár vett körül, sokféle régi és új üvegportékát kínálva a lelkes közönségnek. Az üvegolvasztásnak ez a módja nemcsak Pécs történetében volt egyedülálló, hanem az üveges szakma történetében is. Ugyanis Jegenyés János különleges, táborig jellegű üvegolvasztó kemencét mutatott be. Ennek felfűtése több napon és éjszakán keresztül folyt és bizonyos múzeumi dolgozók áldozatos

munkáját követelte. Miközben az üveg olvadt, és a kemencemesterek egymást váltogatták, a találkozó résztvevői Vizin Antus zenekarának népzenei műsorát hallhatták, amit nagy tetszéssel fogadtak, a tánc és a mulatság késő éjszakáig tartott. Reggelre kelve a társaságnak döbbenetes élményben volt része, ugyanis az üveg megolvadt, és kidolgozásra készen állt. Mivel ez a csoda készületlenül érte a magyar résztvevőket, nem igen mertek hozzányúlani az üveghez. Szerencsére a rutinos cseh kollégák azonnal bekapcsolódtak a munciába, és technikai bemutatójukban sokan gyönyörködhetek a múzeumba látogatók közül. A jó hangulatú baráti találkozó abban a reményben ért véget, hogy jövőre folytatjuk, ílymódon is erősítve a szakmai barátságot és a nemzetközi összetartozást.

A Janus Pannonius Múzeum Közművelődési Osztálya néhány lelkes üveges segítségével máris a következő évi program kialakításán dolgozik. A tanulságokat figyelembevéve, úgy tetszik, hogy az üveg barátainak körét hazai és nemzetközi tekintetben is szélesíteni lehet és kell is.

Kertészfi Ágnes
üvegtervező iparművész

DR. IMRE MÁRIA:

ADATOK A BARANYAI ÜVEGHUTÁKRÓL

A 17-19. század folyamán Baranyában több helyütt működtek üveghuták, különösen két kisebb régióban a Keleti-Mecsek vidékén és a Zselichen.

Az üveg előállításához szükséges nyersanyag: kvarchomok (silíciumoxid), szóda (nátriumcarbonat), a hamuzsír (kalciumcarbonat), a mész (kalcium), stb. bőven volt a vidéken. A kemencék táplálásához szükséges fát a környező nagy kiterjedésű erdők biztosították.

A korabeli írott források szerint Mecseknádasd, Óbánya (Vitriaria Vetera, Alte Glashütte), Kisújványa (Neue Glashütte), Pusztabánya és Németlukafa határában működtek erdei üveghuták.

A nádasd-óbányai üveghuták feltehetően a legkorábbiak. Már a 17. század végén is működhetek. Jelentőségükre vall, hogy használatuk jogáért a nádasdi birtokos pécsi püspök és a pécsváradai apát évtizedeken keresztül pereskedett. Az utolsó peres eljárás az apátság és a püspökség között még Mecseknádasd német betelepítése előtti időből, 1711-ből ismert. A perirat így emlékezik meg az eseményről "...Zienendorf Fülöp Lajos apát egy sokezer forinttal megépített üveghutát elfoglalt tőle (azaz Nesselrode pécsi püspöktől) és a jámbor célra szánt kész üveget elhordatta belőle.

Zizendorf azzal érvelt, hogy ő csak azokat a javakat akarja, melyeket a zavaros időkben a pécsi püspökséghez hozzáfoglaltak; ami meg az üveghutát illeti az Nádasdon volt, ez meg apátsági birtok, s minden épület a földhöz tartozik, tehát az is az övé..."

Haas Mihály, Baranya egyik monográfusa, 1845-ben

megállapítja, hogy a hosszúhetényi, ó- és újbányai huták a 19. századra a fa drágultával viszonylag gyorsan megszűnnek.

Rendkívül tanulságos a megye földrajzi névanyaga, mely szerint nem csak a fenti helyeken, hanem Véménden, Baranyaszentgyörgyön, Somogyhárságyon, Almamelléken, Szágyon és Gödreszentmártonban is működtek üveghuták. Ez utóbbi települések lakói a 18-19. század folyamán a német nyelvterület különböző részeiről érkeztek. A Zselicbe többségében szudéta- németek települtek.

A hagyomány úgy tartja, hogy a szágyi üvegesek (vitriáriusok) a mozsgói Biedermann család megrendelésére dolgoztak. Ők az üvegáru egy részét értékesítették.

Kitaibel Pál 1799-es botanikai célú baranyai utazásának leírásában megemlékezik a gödreszentmártoni és a hosszúhetényi üveghutákról, valamint a működtetésükhöz szükséges homoklelőhelyekről Szentkatalinról és Kánról.

A nádasd-óbányai térséget a pécsi püspök 1718-ban telepíti be Hessenből keleti frank németekkel. Velük együtt Frammersbach vidékéről üvegesek (vitriáriusok) is érkeztek, akik a hódoltság idején elhagyott üveghutákat ismét használni kezdték.

Az első német telepesek a zselici erdőkben, az erdei és mezőgazdasági munka mellett többségében faszén égetéssel és hamuzsír készítésével foglalkoztak, mely utóbbi az üvegyártás egyik fontos alapanyaga. Az ide települt német vitriáriusok anyakönyvi adatai Horváth J. Gyula almamelléki esperes-plébános gyűjtéséből állnak rendelkezésünkre. Ebből következtethetünk a németlukafai és lukafa-pusztai üvegesek létszámára:

1869-ben 6 fő	1879-ben 5 fő
1870-ben 12 fő	1880-ban 8 fő
1871-ben 7 fő	1881-ben 11 fő
1872-ben 9 fő	1882-ben 6 fő
1873-ban 6 fő	1883-ban 10 fő

1874-ben 9 fő	1884-ben 7 fő
1875-ben 7 fő	1885-ben 9 fő
1876-ban 7 fő	1886-ban 7 fő
1877-ben 8 fő	1887-ben 6 fő
1878-ban 6 fő	1888-ban 6 fő

Adataiból kiemelhetjük az 1870, 1881 és az 1883-as éveket, amikor az üvegesek legnagyobb létszámban dolgoztak Németlukafán.

A térség üveghutáinak nagy része ma még feltáratlan. Működött egykor pl. Almamelléken, Magyarlukafán - ahol 1799-ben, meglehetősen korán megszűnt az üveghuta.

A korabeli feljegyzések szerint a németlukafai üveghuták vitriáriusai közötti munkamegosztás jól érzékeltette a mesterség hierarchiáját. Favágással, hamuzsírfozással - jóval kevesebb munkabérért, később a környező cigányság foglalkozott. Az üveghuták a faluban voltak, a vitriáriusok a német bevándorlókból verbuválódtak.

Számos egyházlátogatási jegyzőkönyv így még az 1830-as is említésre méltónak tartja a németlukafai üveghutát "...ami egyedülálló az egész egyházmegyében..." A németlukafai üveghuta működése 1888-ig tartott.

HORVÁTH J. GYULA:

A NÉMETEK BETELEPÜLÉSE ALMAMELLÉKRE;
ALMAMELLÉK, NÉMETLUKAFÁ, TERECSÉNY ELSŐ NÉMET LAKÓI

Ez az évszázad, amelyről Dr. Szita László a PAB-VEAB 1977-i évi értesítőjében, a Dunántúl nemzetiségi struktúrájáról értekezve megállapítja, hogy a XVIII. század első felében a soknemzetiségű dunántúli régió csaknem valamennyi megyéjében jelentős számú nem magyar népcsoport került.

Aki manapság a Zselic falvainak német betelepüléséről akar írni, nem mulasztja el megemlíteni, hogy a németiség egyes falvakba történő betelepülésének kutatásában nagy nehézségek mutatkoznak. Rendszerint a betelepülés időpontjáról is nagyon nehéz tájékozódni, megfelelő okmányos anyag és főképpen megbízható irodalmi feldolgozások híján.

Két olyan - egészen újkeletű - tanulmány jelent meg, amelyek, egy érdekes, eddig talán kellőképpen nem méltatott forrásanyagra hívják fel a figyelmet. Az említett PAB-VEAB kötetében jelent meg dr. Vargha Károly korreferátuma; Adatok a Zselici németek betelepüléséhez címen. Ennek egyik végkövetkeztetése az, hogy megbízható és gazdag forrásanyagot lel a tárgyban kutató, a plébániahivatalokban fellelhető anyakönyvekben. A Zselici Dolgozatok IV. füzetében (1979. évi dátummal jelent meg) pedig dr. Szita László értekezik néhány somogyi német településről és már fel is használja a szentbalázsi anyakönyveket, ahonnan pl. Bőszenfa első német telepeseinek nevét megállapítja. Hozzátehetjük, hogy nemcsak az anyakönyvek, hanem más egyházi eredetű iratok is jó kutatási anyagot adnak, különösen a nemzetiségek betelepülésének és küzdelmes honfoglalásának kezdeteiről.

Gondolni kell a kánoni látogatások jegyzőkönyveire, de

főképpen különböző lélekösszeírások adataira. Persze a legmegbízhatóbb adatokat valószínűleg az anyakönyvekben találjuk, mert ezek aznap feljegyzett események tanúi, amiknek megváltoztatásához semmi érdeke sem fűződött a bejegyző papnak. Gondolni persze kell arra, hogy a bejegyzőnek nem állt rendelkezésére semmi más, mint az érdekelt fél szóbeli adatszolgáltatása, hiszen írni-olvasni alig tudó emberek voltak a bejegyzettek. A bejegyző papnak szubjektív meggyőződése, nemzetisége, nyelvtudása is sok esetben lehet hiba forrása. De mindezekkel együtt is nagyon megbízható és fontos forrásanyag különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy háromféle anyakönyvi adat: a kereszteltek, eskettek és meghaltak bejegyzései állnak rendelkezésre, gyakorlatilag ugyanarról az embercsoportról. Így az összehasonlításokból sok hiba kiszűrhető, vagy az egyik anyakönyvből nem értett dolgok is világosabbá válnak.

E kis eszmefuttatás ugyancsak egyházi iratokból, főleg anyakönyvekből meríti ismeretanyagát. Almamellék németek által történt betelepüléseinek kezdetét kerestük, mégpedig az Almamellék területén lévő 3 német települését: Almamellék, Németlukafa, és a legutolsó esztendeig Almamellékhez tartozó Terecseny első német telepeseinek életét kutatta. Dr. Vargha Károly és dr. Szita László is megkísérlik vidékünk német betelepülésének sorrendjét megállapítani. A kutatás nehézségeit mutatja, hogy mindkettőnek adatainak némi helyesbítésére szorulnak. Dr. Szita (PAB-VEAB idézett kötete) ezt írja: "Boldogasszonyfa és Szentlászló 1777-ben jelentős német telepésekkel növekszik." Dr. Vargha 1746-ra teszi a boldogasszonyfai németek betelepülését, 1750-re a németlukafai németekét.

A neves kutatók ajánlott módszereit alkalmazva megállapítható, hogy Boldogasszonyfát az 1756. szeptember 27-én megtartott püspöki látogatás (Klimó György püspök Visitatio Canonicája), a nemrég betelepített boldogasszonyfai németekről beszél és ezen a címen ad nekik jelentős fizetési

kedvezményt. A latin kifejezés, amit a jegyzőkönyv használ, így szól: "Boldogassonfaenses recenter advenisse intelligimus." E recenter - az imént - szó nem tűr meg nagyobb időkülönbséget, mint egy-két év, de maximum az a 3 év, amit általában az újtelepések adókedvezményére szoktak adni. Boldogasszonyfa tehát 1753 és 55 között kapott német telepéseket. Persze ezt az időpontot is lehetne pontosítani a szigetvári anyakönyvekből, csak sajnos éppen ez a kötet jelenleg hiányzik a szigetvári irattárból. Nincs azonban akadálya annak, hogy a mikrofilmes állami levéltári példányokban utána lehessen nézni.

Szentlászló német lakosainak betelepülése egyértelműen 1775-re teendő, Németlukafa betelepülésének problémáit még amúgy is sorra kerítjük és megállapítjuk, hogy erre a kérdésre nem is lehet egyértelmű választ adni.

1./ Almamellék első német lakói

Almamellék területén az első német település Almamellék. A falu 1767. évi úrbéri tabellája, sőt az ebben az évben keletkezett egyházi lélekösszeírás is rendelkezésünkre áll. Almamellék lakóinak száma ekkor 215. Túlnyomórészt magyar, kisebb részben délszláv (horvát) nevű lakosok találhatók. Egyetlen német név található: Joannes Neisz venator Dominalis. (Neisz János, urasági vadász.) Ilyen szórvány német neveket azonban a környező falvakban is találtunk. A nagyobb tömegben érkezett és valóban népi németek más jellegű településrendet involváltnak. Az uradalmi központban, Mozsgón, maga a jószágfelügyelő Wéber Károly, a hajdú Ungermayer János, itt található még Knüpfer János erdőőr (obequitator sylvarum). Bizonyára iparosok a feljegyzésekben szereplő Koller Ferenc, Weininger Frigyes és Reder Ádám. Arra építem azt a valószínűsítést, hogy Ibfán, amelyet Horváth Dániel horvátokkal telepített be 1745-ben - és amely a legnépesebb faluja a vidéknek - és még 1767-ben is csak egy cigány és két

magyar név szerepel - egy Halász nevű pásztor és az urasági hajdú: Szentpáli Mihály - az urasági bognár azért német nevű: Fisbach Jakab.

Ilyen szórványosan, német nevű egyének már a század közepén élnek falvainkban, de nem számíthatók szigorúbb értelemben népi németeknek. Ezek különböző iparosok, vagy más rendkívüli szolgálatra alkalmazza őket az uradalom.

Meg kell azonban emlékeznünk néhány - közvetlen Almamellék közelében élő és letelepült német lakosról, akikről már nem lehet egyértelműen azt állítani, hogy már az assimiláció útján vannak, vagy legalább is elvesztették népi tudatukat, mint az említettek.

Nyelud-nak írja a halottak anyakönyve azt a középkorban létezett falut, amit Nyerlődnék hívtak, de amelynek helyére még ekkor is telepszének. 1771. november 15-én temetik Nagel Ferdinánd hamuégetőt, aki itt lakott. Nyerlődön hal meg Bolff Márton; minden valószínűség szerint Wolff Mártonnak hívták földi életében a "vándor" hamuégetőt. 1769-ben pedig ugyanerről a helyről keresztelik Griefl János leányát. Korcsányból, (ahol különben malom van és a molnárt Karvai-nak nevezik) 1762-ben keresztelik Schilling József és felesége Zsuzsanna leányát. Szentmártonban lakik Witenberger János, amint erről egy 1769. május 20-i keresztelési adat beszámol.

1771. június 24-én temet a mozsgói plébános. A halott Kendl Márton 4 éves gyermeke, lakóhelye: In praedio Cziganer vel Hadlberg. Amint mondtuk, Báhun mozsgói adminisztrátor 1767-ben készíti el a mozsgói plébánia lélekösszeírását. Felsorolja a falvakat, majd ezek után így folytatja: "His accedunt Molitores, ac Accungiatores per diversa loca disperti." Magyarul: Ezekhez kell számítani a különböző helyeken szétszórtan élő molnárokat és hamuzsírfozókot. A 6. ilyen hely: "Post Boldogasszonyfa, in monte Zingarorum." E cigányhegy, vagy Hadlberg még számtalanszor feltűnik az anyakönyvekben. Itt Tambur József 1767-ben a hamuzsírfozó, de segítsége is van: Ness Márton népes családjával. 1771-ben

olvasható egy korcsányi bejegyzés: A korcsányi Kupferschmidt Péter házasodik, a menyasszony Prunnengrubor Anna Mária szolgálólány. Főként a tanuk tanulságos: Riisenschaft János és Kiendl József, mind a kettőnek lakóhelye: Hadlberg. Rávilágítanak ezek az adatok több tényre. Erre a vidékre gyülekeztek - úgy látszik a jobbágykötöttségeken kívüli, faluktól távoli helyekre - a társadalom szélére sodródott német telepesek, akik az akkor legkisebb presztizsú foglalkozásokat űzték. Hamuégető, hamuzsírfozók voltak. Majd még találkozni fogunk velük Terecsenyben és Németlukafán is. Együttal azt is mutatja, hogy a németiség ebben az időben erős mozgásban volt. Ezt a nagyméretű népességmobilitást különben már dr. Szita megállapítja, nemcsak a német, nemcsak a délszláv, hanem a magyar lakosságnál is. Itt, vidékünkön főleg a németek nagyarányú népességmobilitásának lehetünk tanui. Sok olyan van közöttük, akik nem tűrhették a mind jobban megszilárduló munkafegyelmet, lehettek közöttük zátonyra futott életvitelű családok, akik kénytelenek voltak továbbállni, és itt az erdőkben menedéket találtak. Hogy valóban a társadalom szélére sodródott elemek, azt mutatja az is, hogy az átlagosnál több a törvénytelen gyerek, ami ebben az időben, amikor gyakorlatilag mindenki a vallási előírások elvárásai szerint élt, nagyon megalázó helyzetet jelentett. Esetleg - bár erre bizonyítékom nincs - szerepet játszott benne az is, hogy a földesurak igyekeztek jobbágyaikat, ezeket az úgynevezett szabadmenetelű németeket is örökös jobbágyokká tenni és ez ellen menekültek és találtak nyomorúságos, de szabadabb életlehetőséget ezeken a hamuégető telepeken.

Dr. Vargha Károly 1941-ben kiadott művében is célzást tesz erről a nagy népességmobilitásról. Dr. Vargha forrása szerint a ladi földesúr panaszkodik 1752-ben, hogy német telepesei, akiket 1739-ben nagy költséggel telepített, még mindig nem nyugodtak meg, hanem állandóan újabb követeléseket támasztanak: "mind a mai napig" tehát még 13 év múlva is.

Ugyanez a véleménye a kortárs Kollárovič Sebastyén mozgói plébánosnak is: Nem győzi dicsérni jámbor, dolgos horvát híveit és panaszkodik a nyughatatlan német telepesek ellen, különösen a boldogasszonyfai - az ő idejében, az 1780-as években már megállapodott - német telepesek ellen lázongó önhatalmú úrgyűlöelő magatartásukat rója föl.

Ezeket, a még meg nem telepedett, állandó mozgásban lévő elemeket egyházi műszóval "vagus"-oknak nevezik az anyakönyvi bejegyzések. Azt jelenti ez, hogy az illetők nem rendelkeznek egyháziilag meghatározott helyhatósági jogosultsággal. Ennek a ténynek már egymagában véve is peioratív jelentése van ebben az időben.

Ezekről a szétszórtan élő, nem túlságosan rendezett körülmények között élő németekről mondtam, hogy ezeket közelebb állónak érzem az egy tömegben, vagy népesebb tömörülésben élő és népi egyéniségét megőrzött németekhez.

Szinte mindenütt fellépnek a társadalmi feszültségek, amik persze a gazdasági viszonyokra is messzemenően kihatnak. Úgy látszik az uradalmi vezetők, sőt esetleg maguk a földesurak is úgy látják, hogy ennek egyik - nem elhanyagolható oka a vegyes jogállású jobbágyság együttélése. A régebben ott lakó és örökös jobbágyságok állandóan ferde szemmel néznek a jobb körülmények között lévő szabadmenetelmű telepesekre. A német telepesek pedig állandóan féltik szabadmenetelű státuszukat az ott lakó örökös jobbágyság fenyegető példájától. Ezért az uradalmak nem egy helyen azt választják megoldásnak, hogy az egyforma jogállású jobbágyságokat egy helyre akarják összetelepíteni. Kollárovič plébános úgy tudja, hogy 1774-ben a szentlászlói horvátokat Toponárra telepíti át Festetics Lajos. Éppen a következő évben telepíti le Szentlászlón a németeket. Máshol, pl. Mozsgón is hasonló lépéseket tesz az uradalom, Kollárovič plébános szerint. Szentlászlón ez a megoldás nem sikerült, mert ugyancsak Kollárovič feljegyzése szerint Toponárról a jobbágyságok visszaszöktek Szentlászlóra. Érdemes volna

megvizsgálni, hogy nem volt-e igaza az uradalom vezetőinek itt is, másutt is. Természetesen a megoldást nem ilyen brutális módon alkalmazott megoldásban lehetett volna megtalálni, hanem általánosabb társadalmi reformok bevezetésével. De, hát igazán nem akarok ingyen bölcs tanácsokat adni Festetics Lajosnak, vagy a Batthyány-uradalom vezetőinek.

Tapasztalható az is, hogy ezek a "vagus" németek törekszenek az akkori társadalmi elvárásoknak megfelelő rendezett viszonyok közé kerülni. Akik ilyen, szorosabb kötöttségekkel nem bíró helyeken élnek és laknak, figyelnek arra, hogy hogyan és milyen módon tudnának befogadást találni a falvak rendezett jobbágytársadalmába. 1771-ben - tehát 4 évvel az almamelléki tömeges német betelepülés előtt - Margita pusztán esküszik egy 22 éves ifjú, Gernhard Ádám, egy Scunk Margit nevű 30 éves leánnyal. A lány a már megállapodott német településen, Boldogasszonyfán lakik. Megjegyzendő, hogy Margitán is volt egy "Domus Cinerarius." Különösen a tanuk neve érdemel ismét figyelmet. Két boldogasszonyfai törzslakos: Eininger Ádám és Neitzer József. Ugyanez az Ádám és felesége Margit, még ebben az évben kereszteltetnek, de ekkor már lukafai lakosok. A következő évben megjelenik Lukafán Gernhard János is, 1771-ben kereszteltet Lukafáról bizonyos Spies Vilmos (felesége Barbara), 1773-ban Spies Vilmos, akinek Zsuzsanna a felesége. Bizonyára két Spies Vilmosról van szó. 1772-ben kereszteltet Schnabel József. Mindezt természetesen valami ok miatt soroltuk föl. Az ok az, hogy 1780-ból van egy urbariális tabellánk. A tabella különben azért is érdekes, mert a címe és a rovatok feje horvátul van írva: Tabella La szolu Almamellek. Pedig nem formanyomatvány, hogy azt hihetné az ember, hogy éppen ez volt kéznél, hanem kézzel van vonalazva és írva is. Sorrendben következnek a jobbágyságok, most már tisztán magyar, illetve német nyelven. A jobbágycsaládfők száma 67. Ezek közül a délszláv és magyar nevű 42, majd 24 német jobbágynev

következik, szabályosan német ortográfia szerint írva: Peter Vitt, Thomas Hosaker és így tovább. Ebben a tabellában megtalálhatók az előbbi években még Lukafán szereplő: Spies Vilmos, Schnabel József, két Gernhard János is, egyik alkt, a másik junge megkülönböztetéssel. Nagyon jók tehát Kollároviits plébános értsülései, - aki 6 évvel a tömeges német betelepülés után vette át a mozsgói plébánia vezetését. - Kollároviits plébániatörténetében azt írja: "Anno 1768 ex preadio Lukafa aliqua paria Germanica, etsuccessive alii germani adveniebant, ita ut Anno 1790 ad 130 paria adaucta fuerint. Azaz: 1768-ban Lukafapusztáról néhány pár germán és folytatólagosan más germánok érkeztek, úgy, hogy 1790-re 130 párra emelkedett a számuk. (A falu lakossága tehát 1790-ben több volt, mint ma.) Csupán 17 évet tévedett Kollároviits Sebestyén, mert a németek betelepülése pontosan 1775-ben történt. Egészen érdekes, hogy miért nem jutott eszébe Kollároviitsnak megnézni a keze ügyében lévő egyetlen anyakönyvet, hiszen ebből pontosan megmondhatta volna a betelepülés időpontját.

Ebben az évben olvashatjuk ugyanis az első németek bejegyzéseit az anyakönyvekben. Az első keresztelések: 1775. február 26. Pittner Henrik, szeptember 22. Ernst Bertalan, november 2. May János és december 27-én Mayer András. - Egyetlen házasságot kötnek ebben az évben: A vőlegény a 18 éves Straub Xavér, a menyasszony a 20 éves Link Katalin. Az első halott a betelepültek közül március 3-án a februárban született Pittner Bertalan, Pittner Henrik fia. Április 1-én Staller József 6 hónapos fia, ismét Pittner Henrik a gyászoló apa július 4-én, mert 3 éves fiát temeti. Az utolsó német haláleset november 5-én, May János.

Ezek közül Pittner Henrik is betelepült Lukafáról 1775-ben, hiszen kereszteltet is, meg temet is. Az 1780-i tabellában azonban már hiába keresnénk az 1780. tabellán. Ugyanis 1779-ben már ismét Lukafán van, mert Gödrekeresztúron kereszteltet. Pittner Henrik tehát 1772-ben lukafai lakos,

1775-ben betelepül Almamellékre, de 1779-re már visszatér Lukafára. Vonzza a szép, szabad cinenárius élet. Ismeretlen előbbi és további sorsa Ernst Bertalannak, csupán ez az egy almamelléki keresztelés beszél róla. May János és Mayer András 1780-ban még Almamelléken vannak. Az 1780-i tabella német nevei (közli öker. Dr. Vargha Károly, már 1941-ben) általában jellegzetesek. Nem különös név pl. a Hoffmann, a Schmid, a Mayer, a MÜhler nevek, de a Vitt, Uliich, Hertel, Kolling, Stauder, Hosaker, Gernhard, Trik nevek feltétlenül megérdemelnének alaposabb kutató névkutató szakemberek részéről.

Említettük, hogy Szentlászlóra ugyanebben az évben érkezett nagyobb tömegű német telepes. Vajon nincs-e összefüggés a két telepesraj érkezése között. Bátran állíthatjuk, hogy nincsen, mert névazonosság a két telepesraj között még kivételesen sincsen.

Dr. Szita László (Zselici Dolgozatok IV. 33. lap) Szentlászlóról így ír: "Nem zárhatom ki teljes mértékben a közvetlen német nyelvterületről történt telepítést, de erre adatunk nincs." Az előző fejtegetések után merjük állítani, hogy ki lehet zárni a német nyelvterületről történt közvetlen telepítést. Egyetlen adat, nyom nincs semmiféle iratban, hogy akár Almamellékre, akár Szentlászlóra közvetlenül a birodalomról érkeztek volna németek. Almamellékre vonatkozólag éppen ellenkező véleményen vannak a kortársak, és Kollároviits - a tényeknek megfelelően - azt írja, hogy az első telepesek lukafai hamuégetők, vagy hamuzsírfőzők voltak. Ha mondjuk, Almamellékre, (vagy Szentlászlóra) 1775-ben német nyelvterületről nagyobb tömegű német telepes érkezik, ez akkora feltűnést keltett volna Mozsgón, az uradalmi központban, hogy arról Kollároviits feltétlenül tudomást szerzett volna. Azt az alapos feltevést tekinthetjük tehát bizonyítottnak, hogy vidékünk német telepesei másodlagos német telepesrajok, akik elhagyták első (esetleg már második, harmadik) letelepülési helyüket és itt kerestek hosszú és

keserves vándorútjukon új hazát maguknak.

2./ Németlukafa betelepülésének problémái

Németlukafa a második német település, Almamellék területén, amelynek németjei ugyancsak lassan kezdenek beszivárogni, éppen úgy, mint a többi említett települések németjei: Nyerlődé, Korcsányé, Szentmártoné. Településtörténete azonban mégis más. Betelepülésben ugyanis 3, élesen elhatárolható szakaszt különböztethetünk meg. Az első szakaszt, közelebbről meg nem határozható évtől 1800-ig, majd 1800-tól kezdődik az üveghuta létesítése és betelepülése, majd a megtorpanás évéig, 1840-ig tart, és végül az 50-es évektől 1888-ig a huta megszűnéséig.

Az első szakasz első nyoma az 1767-i lélekösszeírása amelyben (latinul természetesen) olvasható: Lukafa pusztán, Hertelenden túl (lakik feleségével) Margittal (és 3 gyermekével) Pruk János hamuzsírfozó. E hamuégetőkről és hamuzsírfozókról nem itt kell megemlékeznünk. - Közbevetőleg, hamuégető latinul cinerarius, németül Aschanbrenner, hamuzsírfozó acsungiator, illetve Potaschensieder. - A kettő közül a hamuzsírfozó volt a rangosabb és nagyobb szakértelmet igénylő munka.

A hamuzsírfozók sok iparág, végül is az üvegyártáshoz szükséges alapanyagot gyártották, az akkor igen keresett hamuzsír. Ahol a hamuzsírfozáshez elegendő nyersanyag, (vagyis fa) állott rendelkezésre, ott hamarosan megindult az üvegtézítés is. Vajkai Aurél (A Bakony néprajza Bp.1959. - 16.lap) megemlíti, hogy a bakonyi üveghuták kezdete is a hamuzsírfozás volt: "Lókút, Pénzeskút, Akli, Gyertyánkút, Óbánya bevándorolt szlovák, cseh, német lakossága üveg-, hamuzsírgyártással... keresi kenyerét." Nagyon sok más helyről is elmondhatjuk ugyanezt. Itt Lukafán is megtelepsznek a hamuzsírfozók, eladásra is termelnek, de feltehetőleg ők a szentmártoni üveghuta részére gyártják a

hamuzsír. Dr.Vargha Károly és Dr.Lehmann Antal is említi, hogy a II. József korabeli, (1784-ben felvett) térképeken látható, hogy Szágy és Bakóca között kb. fele úton, kissé északra van egy "Glas Hütte" néven jelzett hely. Münichsmeyer főhadnagy azt is megjegyzi, hogy a hely, ahol a huta van: "nicht gangbar", tehát járhatatlan helyen van. Bizonyára ez a szentmártoni huta, amint erről az anyakönyvek megemlékeznek.

Lukafa 1767 után, valami ismeretlen okból elszakad a mozsgói plébániától és a gödreihez csatlakozik és oda is tartozik 1821-ig, amikor is püspöki rendeletre az ibafai plébániához csatolják. Ettől kezdve a gödrei anyakönyvekben találjuk a lukafai adatokat, de ritka esetben a mozsgói anyakönyvek is tartalmaznak lukafai bejegyzéseket. Az első mozsgói nyom a lélekösszeírásban szereplő Pruk János, 1767-ből. Később fogunk találkozni egy korábbi adattal Terecsenyből. 1762-ben él Terecsenyben egy Pruk György nevű egyén, aki valószínűleg közeli rokona az itt szereplő Pruk Jánosnak. A mozsgói anyakönyv tesz említést egy érdekes halálesetről 1771. június 12-én temetik Lukafáról Tamás molnár 3 éves gyermekét. Vezetéknevével adós marad a bejegyző mozsgói pap. Ekkor tehát malom is van Lukafán. A malom sokáig működhetett, mert 1822-ben (tehát még az ibafai korszakban) található Ruber György 5 éves leánya, akit a malomkerék tört össze.

1769-ben folyamatosan olvashatók a lukafai adatok a gödrei anyakönyvekben. A nevek ismeretlenek, foglalkozásmegjelölés nem található, csupán annyit tudunk, hogy lukafai lakosok voltak. 1771-től jelentkeznek azok a nevek, amelyek viselői 1775-ben Almamellékre telepsznek. Néhány hamuégető család itt marad, de ezeknek száma 1800-ig nem több mint 4-5. E helyzetet írja le az 1783-i térkép is, amelyen 5 ház látható. (Dr. Vargha is erre az eredményre jut már 1941-ben.) E korszakban egy érdekes név jelenik meg Németlukafán, Jackl Miklósé. Felesége Weis Cunigunda. 1787. december 1-jén szerepelnek először szülőként, 1796. augusztus

11-én, ikerszülésben meghal a felesége, 1797. május 29-én újra nősül, második felesége Porter Margit. Gyermekkel Lukafán nem élhet egy özvegyember. Ekkor javakorabeli ember, jó 40-es lehet, mert első felesége 36 volt, mikor meghalt. 1816-ban szerepel mint szülő utoljára a gödrei anyakönyvekben. Ez idő alatt csupán a kereszteltek anyakönyvében 29-szer fordul elő a neve, többször mint szülő, de legtöbbször mint keresztstülő. Valami vezető tisztséget tölthetett be, bizonyára az uradalom megbizottja, a hamu, vagy hamuzsír átvevője, felvásárlója, a huta korszakában talán hutamester. Gazdag ember lett belőle, az 1810-es években nagyobb birtokot vásárol az almamelléki szőlőhegyen, azon az úton, amely Lukafáról vezet az almamelléki szőlőhegyre.

A kis szőlőbirtokon ma is áll egy szép, homokkőből faragott kereszt, amelynek felírása:

Stifter Tises Kreuzes
NICOLAUS JEGL VON LUGAFA
1812.

A kereszt alapozását később a család kicseréltette, mert az alapkövön IHS és az 1873-as évszám olvasható. E szőlő még 1945-ben is a Jackl család tulajdonában van. A család ekkor már megoszlott és a szőlő is több darabra szakadt. A falu legmódosabb gazdái között szerepel a második világháború végén, az akkor már több ágra szakadt Jackl család "von Lugafa."

A századfordulóig, pontosabban 1799-ig tartott ez az első korszaka Lukafának. Lakói németek, más magyarországi német településről jöttek, (valahonnan nagyobb tömegben az a raj is, amelynek nagyobb része Almamellékre költözik telepes jobbágyként.) Megállapításunk ugyanaz, mint az Almamellék-környéki szórványtelepeknél, hogy ezek a nagyobb német betelepülő rajokról szakadt és a társadalom szélére

sodródott elemek, akik egyenlőre létüket tartják fenn, az uradalmakkal történt megállapodás szerint hamuégetők, hamuzsírfozók. Valami irtványföldet is művelnek, saját szükségletükre gabonát is termelnek (amit Tamás molnár helyben meg is őrl.) Hogy hamuégetés is folyik, azt jelzi az is, hogy Lukafán 1790-ben megérkeznek a cigányok is. (Nemcsak a Cigáner, vel Hadlpergen laknak már ezután.) Véleményem szerint a szokásos famunkát végzik, nyilván faszenet, hamut is égetnek. Foglalkozásukra semmi sem utal, foglalkozás bejegyzésük mindig: Zingarus, cigány. Azt mindenesetre észre lehet venni, hogy 1775 után nagyon megfogyatkozik a lukafai lakosság, hiszen zömük Almamellékre jön telepesnek.

Úgy vegetál ez a kis közösség is, mint a többi cinerarius, a szentmártoni, korcsányi, nyerlődi, vagy a Hadlpergi, Margitai vagy Kisszentlászlói. Ez a lukafai német betelepülés első etapja.

A második szakasz 1799-ben kezdődik. Ekkor jelenik meg az anyakönyvekben Geisz Vencel és felesége Pufler Éva. Mindkét név ismerős a bakonyi üveghutákból. Megérkeznek tehát az üvegművesek, vitrariusok. Ezek, akikről azt szokták mondani, hogy cseh-morva származásúak, vagy Dr. Vargha szerint a lukafai huta munkásai szudéta vidékről származó németek. Vajkai Aurél szerint a bakonyi huták dolgozói: szlovák, cseh, német származásúak. Ha ez a megállapítás az egész korabeli magyar üvegipar úzóire vonatkozik, akkor némi módosítással el is fogadható. A módosítás az volna, hogy jelentős számú német elem is szerepel közöttük, akiknek eredési helye az ausztriai, már elvirágzott erdei üveghuták. Innen kerültek Magyarországra. Azt is szükséges megállapítani, hogy morva származásúak mondanak sok olyan szlovák, tehát a magyar felvidékről származó vitáriust, akik később mindig délebbre kerültek. A XIX-XX. század fordulójára Erdélybe és Szlavóniába is.

1796-97-98-ban 4-4 bejegyzés szerepel Lukafáról a gödrei

anyakönyvben. E bejegyzésekből és a nevek elemzéséből arra a következtetésre jutunk, hogy kb. 10 család lakhatott ekkor Lukafán. 1799. első bejegyzését ismerjük már: Geisz és Pufler. Még ebben az évben költözik ide Nehiba József és felesége Verger Franciska. A bejegyzések száma ebben az évben már 7. Majd megjelennek a Pufler család férfi tagjai, olvashatók Deutschmann, Livish, Schrenk és a többi ismert nevű vitárius-családok. Véleményem szerint Nehiba József a huta ekkori bérlője, hutamestere talán Jackl Miklós, 1810-re már beindul az üzem, mert ekkor tisztviselője is van hutának: Joannes Heiner (vagy Steiner) "Rationista."

A bakonyi üveghuták pontos működési idejét Németh István barátomnak, az ajkai üvegyár nyugalmazott üvegfúvójának, a magyar üvegyipar kiváló kutatójának szíves közléséből ismerem. A XVIII. század első bakonyi hutái 1790-ig befejezik működésüket. Ezek: a Pille, Német-bánya, Csehbánya és Lókút-i üveghuták. A munkások neveit elemézve kitűnik, hogy a lukafai vitáriusok kivétel nélkül ezekből, majd később folyamatosan a később megszűnt bakonyi üveghutákból érkeztek Lukafára. Így a nevezett Livish Fülöp 1744-ben Lókúton szerepel, Eisner Vencel és Eisner Ferenc ugyancsak Lókúton 1783 és 92 között. Ugyanis Lókúton tartják nyilván a Rankl család több tagját 1784 és 90 között. 1791-ben kezd dolgozni a Pénzeskúti-Újbányai huta. Innen származnak Lukafára az Ascenbrennerek.

Igy ki lehetne kutatni a Lukafán sokszor szereplő Pichler, Peidl (sokszor Beidl) Stanek, Stepanko, Dumsz és sok más familia eredetét. Ezek az adatok mind azt támasztják alá, amit már az almamelléki és lukafai német telepésekről mondtunk. Nemcsak a németek, hanem az 1800-tól kezdődően és tovább folyamatosan érkező, cseh, morva, felvidéki szlovák vitáriusok is másodlagos települési helyükön laknak itt Lukafán. Ezt az állításunkat azonban csupán erre, a lukafai huta virágkorát jelentő időszakra tartjuk elfogadhatónak, ami 1841-ig tartott.

1841-ben a lukafai üveghuta bezárta az üvegcserőket,

kialudtak az üvegolvasztó lángok, mivel a lukafai vitáriusok - az ibafai plébános értesülése szerint - "Szentmihályfára költöztek". E kijelentés sokkal bővebb magyarázatra szorulna, de ez most nem tartozik témánk keretébe. Ebben - a Lukafa életében harmadiknak mondható időszakban már vannak adataink arra, hogy Ausztriából az északi szláv üveges-vidékekről közvetlenül is érkeznek vitáriusok és vitárius feleségek Lukafára, "Ex Bohemia" - amint az ibafai házasságok anyakönyve az 1860-as évektől kezdve folyamatosan tudósít bennünket. Ugyanis 1850 körül újra bérlőt kapott a lukafai huta, sőt keménycserép-üzemet is létesítenek.

1858. június 8.: Antoniusz Sztanek - Stifler Franciska - Kohtdaden, - 1860. november 20. Lukafai vőlegény, menyasszony: Sztanek Mária, származási helye: Schleining. 1861. május 16. Godermaver Antal, származási helye: Kaizer-Schvaldau, Silezia és Müller Mária, származási helye: Kaltenbach - Bohemia. - Két esetben jelzi, hogy származási hely Kokova, de már szlavóniai hely is szerepel: Peidl Vencel lukafai születésű és lukafai tartózkodású vőlegény menyasszonya Hartener Mária, származási helye: Nasic, vagy Fridrich József 25 éves vitárius származási helye: Drávasicz. 1870-ben ír le egy különös házasságot az anyakönyv: Guttenbeil Antal fazekasnak (figulus) meghal Pufler Anna nevű felesége. A 40 éves özvegy szülei: Guttenbeil Vilmos szabó, felesége Heilmann Augusztá, származási hely: Magdeburg. A menyasszony Fischer Katalin 33 éves, Tillinger Antal özvegye, szülei: Fischer Ferenc és Fischer Anna. Származási hely: Ritomesch. Úgy tetszik Csebénybe mennek lakni. Világos, hogy miként kerültek Lukafára. Mindkét özvegynek a házastársa ismert nevű vitárius családból való: Pufler és Tillinger.

A népességmobilitás itt Lukafán ettől kezdve érdekesen egészen nyitottá válik és széles kitekintést nyújt a századvég általánosan végbemenő nagy változásairól. Erre valakinek még vissza kell térnie egy érdekes tanulmányban.

Az nyilván már elírás egyik tanulmányban, hogy a lukafai vitráriusok ugyan cseh-morva származásúak, de már megjártak más magyarországi üveghutákat is, többek között az ajkai üveghutát. Tudvalévő, hogy az ajkai üvegyárat 1878-ban alapította Neumann Bernát, meg is ünnepelték a gyár fennállásának 100. évfordulóját 1978-ban. A gyár fennállásának 100. évfordulójára ünnepi emlékkönyvet adtak ki, amelyben a már említett Németh István megemlékezik a lukafai vitráriusokról is, akik közül többen vándoroltak vissza a Bakony vidékére, miután a lukafai huta 1888-ban végleg megszűnt. Utódaik még ma is ott dolgoznak. Ez azonban már nem Lukafa benépesülésének problémaköre, hanem a lukafai üveghuta története.

3./ Terecseny német lakói

Harmadik településünk, amely a legutóbbi esztendeig Almamellékhez tartozott: Terecseny. Eredete nagyon messze múltra tekint vissza, amint említettük, neve: Terecsőfő alakban már feltűnik a mai ünnepre okot adó 1183-i okmányban. A török alatt elpusztult falu területe őserdővé válva, csupán néhány erdőben megbúvó családnak adott menedéket a XVIII. században. Első adatunk régi, a három Almamellék területén lévő német település legrégebbi német nevével itt találkozunk. 1762. július 24-én temetik Terecsenyben Pruk György feleségét Évát, 40 éves korában. Majd váratlan gyorsasággal utána megint egy halotti bejegyzés Terecsenyből, 1762. szeptember 18-án temetik az említett pruk György hamuszírfőző (axungiarus) csecsemő leánykáját. Az eset bizonyára ama szomorú esetek közé tartozik, amikor gyermekszülésben meghal az édesanya, majd megfelelő gondoskodás nélkül a gyermek is. Itt él tehát a két Pruk - György Terecsenyben, János Lukafán - és úzik e félig társadalmon kívüli mesterséget, a hamuszírfőzést, hamugetést.

1770-ben egy különös házasságról számol be a mozsgói

házasultak anyakönyve. Herner János boldogasszonyfai tanító 30 éves özvegye feleségül megy egy Paasz János nevű tercsenyi 26 éves ifjúhoz. A tanuk boldogasszonyfaiak: Waller János és Kupferschmitt Péter. E Paas, máskor Poos vezetéknev még gyakran előfordul a vidéken, legtöbbször ilyen külterületi helyek lakosai, vagy ezeknek keresztszüleiként. Különös, hogy 1770-ben sehol a mozsgói, vagy más közeli plébánia területén nincs még tanító, "Ludi Magister." Újra találkozunk 1771-ben az említett névvel, ekkor már temetnek az ifjú párnál, Poosz János vándormunkás és felesége Terézia 3 éves Erzsébet nevű leánya halt meg. Kissé zavaros ez a bejegyzés, mert ez mégsem lehet Poosz János leánya, mert özv. Hernernével csak 1770-ben esküszik. Minden valószínűség szerint ez az a kislány, aki még Herner János első feleségétől született 1768-ban. Poosz tehát nem édesapja, hanem mostohaapja a kis Herner lánynak.

1785-ben keresztelnek a mozsgói anyakönyvek tanúsága szerint Terecsenyben. A gyermek keresztnéve is érdekes: Paulai Ferenc. Ezt bizonyára a mozsgói plébános ruhazza a gyerekekre, mert a mozsgói templom védőszentje Paulai szent Ferenc. A szülők neve pedig Gernhard Ádám és felesége Margit. A keresztszülők pedig almamellékiek: Franck Márton és Franciska. Almamellék első telepeseinek sorában két Gernhard Jánost is láttunk. Kiterjedt család ez ezen a vidéken. A gyermek még ez év december 27-én meghal, a temetés helye, amint az anyakönyv mondja: Terecske. Ennek tudható be, hogy 1788-ban született fiát ismét Ferencnek keresztelik. 1792-ben Terecsenyben esküszik a 18 éves Gernhard János az ugyancsak 18 éves Herner Margittal. A násznagyok almamellékiek, Gernhard János és Percsy Bálint.

1770-ben meghal Terecsenyben Haun Mária Anna, vándor koldusasszony 32 éves korában. Még ebben az évben egy másik vándorminősítésű asszony is, a neve: Bininger Éva. Rosszallólag jegyzi meg a plébános, hogy a haldoklók szentségének vétele nélkül hunyt el, mert neki azt mondták, hogy váratlanul halt meg.

Terecseny élete tehát a XVIII. században teljesen hasonló a környező, nem falunak minősülő települések életéhez. A hatalmas és hasznosíthatatlan erdőségek alkalmas pontjain felépítik kunyhóikat a hamuzsírfozók és hamuégetők és eleinte különösebb kötöttség nélkül élik életüket. Várakozásaikban csalódott, sokszor bizonyára felelőtlen elemek akadnak közöttük, akik felhasználják a kínálkozó lehetőségeket, és nem tudják még, hogy hova torkollik életük. Egy részük letelepül a falvakba, míg lehetőség van rá, jobbágy-biztonságot, de nagyobb kötöttséget is vállalva. Sokan tovább vándorolnak, többen tovább űzik a kicsiny társadalmi presztizsú, de szabadabb mozgást jelentő hamuégetést, hamuzsírfozést. Többségükben németek, amint már többször kifejtettük, ez a német telepéseknek az a része, akik sehogy sem tudják megszokni a magyar jobbágyviszonyokat. Rengeteg ilyen hamuzsírfozó él a Zselic erdeiben és írtják a fát, készítik a termőföldet a terjedő és létesülő falvaknak, pusztáknak. Sokan megfeneklenek, itt is, ott is olvasható, hogy egy-egy faluban - nem is öregen - meghal egy-egy vega mendica, vándor koldusasszony, meg persze férfi is. Van, hogy falubeli az illető és csak mostoha sorsa juttatta koldussorba. Máskor ismeretlen koldu hal meg valamelyik pajtában, vagy a kocsmá szögletében. Ilyenkor megindul a szóbeszéd, hogy az illető jobb napokat látott, vagy pláne egész történetet fonnak alakja köré. Egy esetben azt mondja az anyakönyvi bejegyzés, hogy az illető tanító volt. A tanítópálya sem rendelkezett valami nagy társadalmi presztizszel, példa erre, hogy a boldogasszonyfai Herner tanító özvegye férjhez megy egy terecsenyi fiatalemberhez, akinek foglalkozása: vándormunkás (operarius vagus).

Bizonyára nagyon nehéz lehet az élete a németnyelvű telepéseknek, amíg házat találnak a török időkben kipusztult zselici erdőkben.

Az Almamellékhez tartozott 3 német település azonban megizmosodott. Almamellék magyar-horvát-német lakói

megteremtették a vidék leggazdagabb faluját maguknak. Lukafán létesül a XVIII-XIX. század fordulóján a Dunántúl legtovább működött u.n. erdei üveghutája. Terecseny élete pedig érdekesen fűződött előbb a hamuzsírfozéshez, majd a lukafai üzem sorsához. Utolsó mondatunk e különös jelentőséget van hivatva megvilágítani. Dr. Vargha írja, hogy Terecsenyben van egy csárda, amit aligvári csárdának neveznek. Persze ő sem veszi komolyan sem a nevet, sem a hozzá fűződő mondat. De az bizonyosnak látszik, hogy valóban létezett itt is egy csárda, amit gyakran látogattak vásárra járó állatkereskedők, hajcsárok, meg aztán a környék hamuzsírfozói is. E csupán vegetáló hamuzsírfozó tanyák egy része elnéptelenedik, majd később mint uradalmi majorok, dunántúli kifejezéssel puszták, élnek tovább. A csárda lehetett a kijegesedési pont, ami megóvta Terecsenyt a pusztulástól. Terecseny ugyanis 1843-ban váratlanul új életre támad. A hamuzsírfozés éppen ezekben az években indul - utoljára - hihetetlen lendületnek. 1843-ban 3 nevet találunk az ibafai plébánia kereszteltek anyakönyvének terecsenyi bejegyzései között. 1844-45-46-ban összesen 28 keresztelt van. Az 1843-i 3, és a következő 3 év bejegyzettjeinek szülei egy eset kivételével mind hamuzsírfozók. A következő, 1847-ik évben 13 keresztelés van Terecsenyben, de ezeknél már csak hatnál olvasható, hogy "cinerarius", egy tanító, hatnál pedig nincs jelölve foglalkozás. A hirtlen fellendült igény hamar alábbhagyott. De az itt lakó terecsenyiek ekkor már megszokták helyüket, meg nyilván nem is volt sok lehetőség arra, hogy más megélhetési forrást leljenek.

Tulajdonképpen ezekben az években gyarapszik aránylag népes településsé Terecseny. Lakóinak száma az 1840. évi pécsegyházmegyei schematizmusban nincs kimutatva (egyáltalán nincs is Terecseny nevű település jegyezve.) 1857-ben Derecsen néven 152 lakója van, 1860-ban ugyancsak Derecsennek 188 lakos száma mutatja, hogy a település állandóan fejlődik.

Összeállította: Móró Mária Anna

SOMOGYHÁRSÁGYI ÜVEGHUTA

Pécs város Tanácsának iratai 1778/41.

Ad Spectabilem et Perillustrem Dominum Michaellem Hoitssy S ac r ae C aesare ae ... Majestatis Consiliarium, nec non I. Cottus Baranyensis ordinarium Vice Comitem Dominum Dominum Benignissum Gratosissimum

Tekintetes Consiliarius és Ordinárius Vice Ispány, nékem Kegyes Pártfogó Uram!

Keserves Szív fájdalommal szegény meg esett Sorsomat az Tettes Urnak Kegyelmissége előtt ki nyilatkoztattni kéntelenítetttem, miképpen kegyes parancsolattya szerint az Bíró hozzá hivatván, a hol magam is jelen voltam, az ide való öveg kereskedőt, a kinek meg parancsolta, hogy azontul az pénzt tegye le, amivel tartozik; Erre azt felelte, hogy eö meg nem fizetheti addig, még az Nádasi Üveges el nem jön, mert meg tiltotta keményen néki, hogy egy pénzt se fizessen, addig még eö jelen nem lesz, mert feleli, hogy én eö néki tartoznám, holott az következő Punctumokbul is ki teczik, hogy eö én nékem tartozik, nem pedigh én eö neki, elől hozta az Bíró nekem azt, hogy én ne tulajdonétsam néki azt, hogy áristomban voltam, mert eö azt nem parancsolta, hanem parancsolta az övegesnek, hogy egy hajdu által hivatasson az Bíróhoz, de eö az Strása Mesternek parancsolta, hogy négy hajdu által vezetessen mind a rabot avagy tolvajt ugy vezettek. A mellyért alázatosan esedezem az Tettes Urnak Irgalmassága előtt, hogy rajtam ebben az sorsban könyörülni, és ezen meg esset rajtam illetlen dolgot méltó Tekéntettben

venni méltóztassék, és rajtam tett szegényért Satisfactiót adni ne terheltelessék.
Mely kegyességéért még élek, maradok Az Tettes Consiliarius Urnak

alázatos szolgálja
Jakab Prexl Hárschádi Üveg Bányás Mester

PUNCTA

1./ Egy Török Országgi Zsidó csináltatott nála 1000 ft ára öveget, az ivó poharakat ócsóban el adta, mind szabott ára volt, itt meg károsított bennünket, holot közössek vagyunk véle az öveg kereskedéssel atyámmal együtt, a melly károsittás téssen

10 Ft

2./ Keő törő malmot csináltatott ugyan Nádasdi Üveges, a mellyhez fizettetett velünk 8 ftokat, már most tsak egyedül magáénak tulajdonéttya, a mely téssen

8 Ft

3./ Az Uraságtul ugyan Nádasdi Üveges vett 100 akó Borokat közösképpen, a melly Borokért, hogy ócsóbban meg nyerhesse, ajándékozott 12 aranyokat, és három forinton akóját vette, nekünk imputálta 4 ftra akóját, és még azon föllül azon 12 aranybul is vetett reánk négy négy foréntott, a mely téssen

8 Ft

4./S.V. Sörtéseket hajtottunk bé hármat az kukoriczánkából, a mely kárt az kukoriczában két ftra becsülték, hogy pedig aon kárnak ki fizetésére pénze nem volt az parasztnak, tehát két S.V. Malaczt helette ott fogtam, az harmadikat ell eresztetem, és néki vissza adtam, jól lehet hogy az paraszt aval bé elégedett, de az Üveges nagy gyűlölsége miatt, el küldött azon parasztért, a ki a két malaczt két ftban oda adta, tehát az Tisztartó ki menván előtte irásokat olvasott, hogy az Uraságh Széke ítélte volna, hogy az két malacz azontul 8 ftokat le tegyek, a melyet le tenni köllött, kézában adtam

8 Ft

5./ Mikoron ismét tőle el mentem, az Feleségem Gyermekek ágyban maradott, hozzá küldvén kívánságábul az Üvegesnéhez hogy küldene néki bort, eő azt nem is halgatta, sem hogy küldött volna, ennek utánna haza érkezvén, egy paraszt ember 5 ftokkal tartozott, a mely adósságért három akó bort vettem tőle, és az öveges többi cselekedetére nézve el ment az Ispányhoz, reá biztatta, hogy vetesse el tőlem, a kiis azon módon cselekedett, ez eránt folyamodtam bé Pécsre az Uraságh

Székére, a hol vissza íteltetett nékem az Bor, és az Törvény Szék levelet általam küldetett, a mellyet az Ispánynak kezében adtam, mind az Levél, mind az Bor oda vagyon máig is, itt mingyárt ell veszett tőlem

6./ Egy András Kristóf névő legény hozzám állott az mesterségben, akinek 78 ft pénzi vala, nékem kezemben annak gondviselésére adta; történt azomban, hogy eő elment az Nádasdi övegeshez, a hol ismét bé állot Legénynek, hozzám el jött az pénzt kérni, én azt feleltem, hogy mért hagyott el kend, addig vissza nem adom, még más legényt nem szerez kegyelmed, kétszer is eljött hozzám, meg szánván czédulát adtam néki, hogy ime Nádasdon el adva vagyon egy házunk, ennek az Embernek, meny el oda, és ki fogja fizetni a pénzt, eő el menván meg mondá az Nádasdi Üvegesnek, hogy igy cselekedjen, tehát eőt fel biztatván, hogy többet kérjen, a holis a 78 ft helett 99 ftokat vett fel, a holis meg csalattattam

Summa

Amellyért alázatossan esedezem a Tettes Ur előtt, hogy mind ez Szegény Kárt vallott állapotom felől érdemes directiot tenni méltoztassék. Kegyes ezeránt resolutioját el várván maradok

Az Tettes Urnak

előbb emlétett alázatos
szolgája

(Alispán átteszi Pécs város Tanácsához vizsgálat céljából,
dátum nélkül)

An Einen Löblichen Wohlweisen Stadt Magistrat, meine gross-günstig und hochgebieltende Herrn Herrn!

Einem Löbl. Magistrat solle anmit demüthigst eröffnen, dass nachdenen mir Herr Adler kein Glass mehr abfolgen liesse, de Jacob Prexler selbst zu mir in mein Haus gekommen, und versprochen, er wolle mir zu einen Brod helfen, weilen ich wegen seiner von H. Adler bin verstossen worden, und wenn ich gleich drey oder vier hundert Gulden Schulden machte, so wolle er mir doch die Waar um den alten Hüten Preiss geben, nemlich den Bund um 6 xr, die Tafeln um 30 xr, worauf ich 4 Wagen voll von ihm abgeführt, und keine Rechnung gemacht, bis ich mit dem lezten Wagen in Philipevár die Waar dem Glaser un den Hüten Preiss übergeben habe, wo ich die Waar wegen gehabten Unkösten etwas theurer hielte, dieser Glaser aber mir sagte: Ich müsste S.V. ein Spitzbub seyen, wenn ich die Waar theurer gebe, massen er selbstenauf der Hüten gewesen, und die Waar um dem nehmlichen Preiss, um wecher er Jacob Prexler mir solche zu geben anversprochen, überkommen habe.

Nun habe ich, aber das erstemal 6000 weisses Glas und 2000 grünes, das zweytemal 8000 weisses und 300 Bund grünes nebst 90 Bund Tafeln, und das drittemal vor mich 60 Bund, vor dem Szomborer 20 und vor dem Ocsoker Glaser 10 Bund Tafeln geladet, und vor dieses habe ich um 18 fl. vor das weissen Glas um 14 fl, und vor das grünen um 4 fl 20 xr über den Accord mehr bezahlen müssen.

Ferners habe seinem Cameraden dem Lorenz 3 Diamant zum setzen übergeben, Wovon ich keinen zurück bekommen, weilen sich beyde getrennt, letzterer auf eine andere Hüten gekommen, und ich das Glas von Jacob Prexler abgenommen, welche Diamanten 12 fl betragen. Item hat mir des Prexler seine Frau um 7 fl und 40 xr mehr angerechnet, und die Schock Tafel, so mit Hollin Glas vermischt waren, um 1 fl 45 xr verkauft, wovon ich noch bis Dato in Gegenwart des Herrn Adlers /der es aussprechen solle, in wie viel ich betrogen

worden seye/ die Prob erweisen kann. Letztlich habe noch demüthigst zu erinnern, dass mir ein auf die Hüten zum Versetzen gebrachten Diamant durch den Gesellen ausgetauschet worden.

Aus all dieser erhellet genugsam, wie sehr ich hintergangen und zu Schaden gekommen.

Gelaget demnach an Einen löbl. Magistrat mein ganz gehorsamst-demüthiges Bitten, Hochderselbste geruhe Sich meiner als eines armen doch getreuen Contribuenten güthigst anzunehmen, und mir meinen erlittenen Schaden ersetzen zu lassen. Zu welcher hohen Bitts Gewöhr mich ganz gehorsamst empfehle, und in tiefster Submission getröst erstrebe.

Eines Löbl. Magistrats

demüthigster Diener

Johannes Habrecht Glass Handler

Tekintetes bölcs városi Tanács, igen kegyelmes főhatalmú Uraim!

Kéntenittem a tekintetes TANács előtt kinyilatkoztatni, hogy miután Adler úr föl hagyott az üvegszállítással, Prexler Jakab személyesen eljött a házamba, és azt ígérte, keresethez tudna segíteni, mivel én Adler úr és őmiatta kerültem bajba, és ha én föl vállalom 3-400 ft tartozást, ő nekem adja át az öreg Preiss hutájába viendő árut, mégpedig egy köteget 6 krajcárért, a táblákat 30 krajcárért, én négy teli kocsival vittem el tőle, és nem csináltunk számadást, mikor pedig én az utolsó kocsiárut Filipován a Preiss hutánál az üvegesnek átadtam, aholis én az árut- költségeim miatt - valamivel drágábbra tartottam, ez az üveges engem gazembernek mondott, amiért az árut drágábban adom, mivel ő maga járt a hutánál, és az árut ugyanazon az áron vette meg, mint amit Jacob Prexler nekem ígért.

Igy most én, elsőízben 6000 fehér és 2000 zöld, másodszer 8000 fehér és 300 köteg zöld, meg 90 köteg táblát, harmadszor nekem 60, a zombori üvegesnek 20, az ocsokinak 10 köteg táblát elszállítva, az általánynál 18 fttal többet kellett, hogy fizessek, a fehér üvegért 14 fttal, a zöldért 4 ft 20 krajcárral.

Továbbá az ő társának, Lorenznak adtam 3 gyémántot a metszéshez, ezekből egyet sem kaptam vissza, mivel mikor ők elváltak, ez utóbbi egy másik hutához ment, és én átvettem az üveges Jacob Prexlertől, amely gyémántok 12 fttal értek. Valamint Prexler felesége nekem 7 ft 10 krral többet számolt, és a 60 tábla, ami úgy össze volt keverve homorú(?) üveggel, 1 ft 45 krért adatott el, amiről én máiglan Adler úr (aki elmondhatná, mely nagymértékben csalattam meg) jelenlétében bizonyosságot tudok tenni.

Végül a legalázatosabban említem, hogy a hutába a metszéshez adott gyémántomat a legények elcserélték.

Mindebből eléggé kiviláglik, mely nagy hátrányt és károkat szenvedtem.

Ezekután legalázatosabb kérésemet a Tek. Tanács elé terjesztem, méltóztassék ezt tőlem, szegény, de hűséges adózótól elfogadni, és elszenvedett kárait kárpótoltatni. Melyhez magas oltalmába ajánlva magamat, a legmélyebb alávetettségben reménykedve maradok

A Tek. Tanácsnak

legalázatosabb szolgája

Johannes Habrecht üvegkereskedő

Pécs város Tanácsülési jegyzőkönyve 1779/80.

1780. január 5.

65. Prexel Jakab azon 74 fttal éránt, mellyekkel Habrecht János meg nevezett Creditornak ados maradott, most nevezett Habrecht Jánossal Barátságosan úgy meg edgyeztek, hogy Prexel Jakab minthogy Calculusban is ött fttal föllebb specificatioját számlálván, hibaa ell követtetett, tekintvén Habrecht Jánosnak szegénységét és t ak öttven ött fttal kérvén, a többit nékie ell engedte, amindis Tanács előtt ezen Barátságos Egyezést kéz-fogások által meg erősítették.

SZENTMIHÁLYFAI ÜVEGHUTA

Pécs város Tanácsának ir. 1835/339
868

Nemes Városi Tanács!

Szentmihályfai Üveg hutában dolgozó legények hozzánk benyújtott folyamodásukban az eránt panaszolkodván, hogy Herman Antal, Herman Károly s Ivánka György Nemes Péts városi polgárok az említett Hutát haszonbérbe vévén, ez idő alatt ott dolgozó legények kiskönyveit tőlek elszedvén, midőn az Uradalom ezen Hutát múlt esztendő Augustus holnapba átvette, magokkal Pétsre elvitték, s minden rendes számvetés nélkül 3979 ft 20 xr. v.áltó czédula adósságot reájok vetettek, melyre a Nemes Városi Tanácsot ezennel hivatalyosan felszollitjuk, hogy ezen folyamodók ügyét méltó tekintetbe vévén, a fent említett Polgárokat a rendes számvetésre szoritani, őket az adósságok eránt a Szt Mihályfai Uradalmi Tisztséggel való értekezésre utasítani, s így nékiek az igazságot kiszolgáltatni ne terheltessenek.

Többire illő tisztelettel vagyunk, költ a mi Ezer nyoltzszáz harmintz ötödik Esztendei Januárius hónapnak Hetedik napján Kaposvár Mező Városba folyvást tartatott Nagy Gyűlésünkből.

A Nemes Városi Tanácsnak

kész jó akarói
Somogy vármegyének közönsége

Verzón

Percept. 7. Febr. 1835.

Herman Antal, Herman, Károly és Ivánka Györggyel 15 napi zárt határ alatt adandó nyilatkoztatás végett közölnetni rendeltetik.

Pétsett 1835. Eszt. Febr. 9.-én tartott Tanácsülésből.
Pintér Mihály Főjegyző

SZENTMIHÁLYFAI ÜVEGHUTA

Pécs város Tanácsának iratai 1835/627

Tekéntetes Tanács!

Szent Mihályfai Üveg hutában dolgozó Legények abbéli panaszokra, hogy mi azon időben mikoron a Hutát az Uradalomnak által adtuk, Conventios könyveiket el szedvén és vélek rendes számadást nem tévén, tartozásukat többre tettük, mintsem valóban volna, tesszük alázatos feleletünket:

A panaszolkodóknak hamis lévén ezen kitételek, mert a rendes számadás mult esztendei Augustus holnapban Tettes Vizsgák Eskütt Ur és az Uradalmi Tisztartó Vass Ur által, a panaszolkodó Legények jelen létekbén Szent Mihályfán rendesen végbe vitetett, a kik is ekkorán tartozásaikat meg ösmerték - állittásom valósága onnend is ki tetszvéen, hogy említett Tisztartó úr. egy-két nappal későbbben jelenlévén a Tekéntetes Uraságnál midőn a Huta ált adásáru az Egyezés tétetett, és ezen tartozást az Uraság előtt mind valóságosnak meg ösmervén a Tettes Uraság által bé vétettek; de nem is képzelhető, hogy a Tettes Uraság ennyi tartozást, elébb hogy sem ennek valóságáru előlegesen biztositva nem lett volna, az Egyezés alakalmával ezeket bé számittotta volna. Mind ezekért kérnénk ezen faggatólagos vádtol bennünket kegyessen fel mentettni.
Maradván

A Tettes Tanácsnak

alázatos szolgái
Herman János, Károly és Ivánka

György

Pétsi Polgárok és a Sz. Mihályfai
üveg huta volt árendásai

Ezen nyilatkozatát Somogy Vármegye közönségének megküldetett
Pécs 1835. Martius 13.-án

SZENTMIHÁLYFAI ÜVEGHUTA
Pécs Város Tanácsának ir. 1835/2829

3224. sz.
Somogy Vármegye átküldi másolatban a legények válaszát
1835. november 19.)

Tekintetes Tanáts,

Leg kegyesebb Uraink és Pártfogóink!

Herman János, Herman Károly és Ivánkó György Pétsi Polgárok ama feleletjökre, mintha mi minden adósságot már elesmertünk volna, rövideden azt feleljük: Hogy mi igen is elesmernők minden adósságot, ha Herman és Ivánkó Uraink nekünk munkát adtak, vagy többszöri kérésünkre, mivel munkát nem adhattak, szabadon bocsájtottak volna, ámde egész álló hat hónapig sem munkát nem adtak, sem szabadon, hogy valahol munkába állhattunk volna, nem bocsájtottak, sem pedig velünk Computust nem tartottak, hanem magukhoz vévén könyveinke, önkényök szerént, amint nekik tettett, jelen nem létünkben Pétsett computizáltak.

Annak okáért igazságosnak vélvén keresetünket, kérjük a Tettes Tanátsot, hogy igazságos kérésünket meg halgatná, és 6 Hónapi Bérünket, mellyet, ha szabadon bocsájtottak, bizonyosan meg kerestük volna, kegyesen meg rendelni méltóztassék.

Mely alázatos könyörgésünk után maradunk a Tettes Tanátsnak fejhajtó alázatos szolgálói.
Szent Mihályfán 17. November 1835.

Szeitl Ferentz	Pichler Ventzel
Schrenk Miklós	Gász Ventzel
Peitl Ferentz	Pauer János
Kimmer Dávid	

Verzón: Bémüt. Dec. 5-kén 1835.

Herman János és Károly ismét Ivánkó György itthelyi Polgárokkal 15 napi zárt határ alatt adandó nyilatkoztatás végett közöltetni rendeltetik.
Pécsett 1835. December 7.-én tartatott Tanácsülésből
Pintér Mihály főjegyző

SZENTMIHÁLYFAI ÜVEGHUTA

Pécs város Tanácsának iratai 1836/243

Tekéntetes Tanács!

Szent Mihályfai Üveg bányájában munkálódó Legények utóbbi kereső Levelekben Adosságaikat csak azért meg ösmérni nem akarják, mivel hogy nékiek 6 holnapokig munkát nem dtunk, és szabadon nem bocsájtottuk - a mely nyilatkoztatásuknak értelme oda vág, hogy augustus 28.-án bé nyujtott alázatos feleletünkben érintett, és Vélek Szigeti T.Ns.Vgye Eskütt Urnak, valamint a helybéli Tisztartó Urnak jelen létekben lett Computus meg áll ugyan; hanem mivel munkát 6 holnapokig nékiek nem adtunk, ezen 6 holnapokra a munka alkalmával füzetni szokott bért kíványák meg térítettni, ezrt pedig főképp azért, mivel szabadon nem bocsájtottuk.

Ami ezen keresetöket illeti: hogy akkoron, midőn üveg nem készítettik, a Tulajdonos legényeit füzetni nem köteles, az mind a Természeti igassággal meg egyez, mind pedig a bé vett szokással, a mi az ide ./ alá mellékelt Bizonyítványbol is nyilván ki tűnik. - hogy pedig nálunk annyira le kötelezve nem voltak, hogy más munkára nem mehettek volna, bé bizonyul onnénd is, hogy Pichler Venczel és Srenk Miklos legények ugyan a kérdéses üdő alatt 3 Holnapig Lukafán az üveg bányánál dolgoztak, de a többi is napszámban az alul irtaknál valamint külsőknél is többször munkában lévén, napi béreket meg nyerték.

Ezekből meg tettzvé, hogy a föl pörös Legények hozzánk annyira, mind más Tseléd le kötelezve nem lévén, el bocsájtásukat tölünk kérniek is fölösleg lett volna, és hogy kenyeröket mindenhol kereshették, és valóban keresték is - ezért az általok kért 6 holnapi bérenek meg térítettésére nem köteleztetthetünk.

Kérvén magunkat ezen faggatólagos Pör alul kegyessen föl mentettni, maradván

A Tettes Tanátsnak

alázatos szolgái

Herman János és Károly és Ivánko György

íthelyi polgárok

SZENT LUKAI ÜVEGHUTA /LUKAFÁ/

Pécs Városi Delegált Biróság ir. 1853/III. 279.

ATTESTAT

Wir Endes unterschriebenen bekennen und bezeugen mit unseren Kreutzzeichen, dass der Jud von Jení erst als den 17-ten December mit Potasche eingetroffen ist nach St. Luca, wo wir ganze 5 Tag umsonst feyern mussten, und wo der Herr Glasmeister einen grossen Schaden litt, dadurch wir auch das zweytemal es so geschah, als den 30-ten so hiemit bestattigen wir es auch mit Jurament, wenn es sein muss.

Sz.Luca den 2-ten Februar 1829.

mortuus est	+Mathias Hoffmann Schmelzter
adest	+Philip Schirer
	+Philip Rantzinger
adest	+Michael Fleckenstein 4 Schirer
	+Anton Gais
mortuus	+Wentzel Gaiss Glasmacher
"	+Potworga Josephus Gesell
	+Adam Kalinger "
discessit	+Michael Obermayer "

Praesentem Coopiam cum suo vero algenninso Originali collatam, eidem in omnibus conformem esse, praesentibus testor.

V.Ecclesiis 25. Januar 1830.

Stephanus Kissfaludy
I.Cottus de Baranya Jurassor

BIZONYITVÁNY

Mi alulirottak keresztvonásunkkal bizonyítjuk és tanúsítjuk, hogy Hönig jení zsidó csak december 17.-én érkezett hamuzsirrál Lukafára, ahol mi öt egész napig hiábavalóan időztünk, és amitől az üvegesmester ur nagy kárt szenvedett, és ez által mi is, második alkalommal is így történ 30.-án, ezt, ha szükséges, esküvel is megerősítjük. Lukafa 1829. Február 2.
(egy olvasztó, négy fűtő, egy üvegyártó, három legény)
A másolat hitelességét tanúsítja

Kissfaludy István
Baranya vármegye esküdtje

Pécs 1830. Február 25.

SZENTMIHÁLYFAI ÜVEGHUTA

Pécs város Tanácsának iratai 1836/243.

./.

Attest!

Ich Endes unter fertigtter bekenne und bezeige, das in einer Glass Hitte, wen nicht gearbeitet wird, auch nichts gezahlt wird, wen ein Jahr und Tag der Offen Kalt ist, ausser der Gesell arbeit in Taglohn. Hie mit bestettige.

Sig. 5 Kirchen den 10. X ber 1835.

Johan Braun
Glass fabrigant

Bizonyitvány

Én alulirott bizonyitom és tanusitom, hogy amikor egy üveghutánál nincs munka, ha a huta egy éven és napon át hideg, a legények kívül napszámban dolgoznak, ezennel megerősitem.

Pécs 1835. december 10.

Johan Braun
üvegyáros

(Pécs város Tanácsa 1836. január 25.-én Somogy vármegye közönségének megküldte.)

LUKAFAI ÜVEGHUTA

Pécs városi Delegált Biróság ir. 1853. III/279

Aláb irattak vallyuk s bizonyittyuk, hogy ugyan mi Braun János Pétsi Polgár részére s kérésére az alul irtt napon s helyen a lejobb ki tett és nekünk irásba lörre által adott vallato pontok szerént következendő Collateralis Inquisitiot vittük légyen végbe arrol:

Iször Vallya meg a Tanu Le tett hite szerént, esméri a Braun János Urat Pétsi Polgárt? és esmérte e meg holt Hönig Mozsest Jenői Zsidót? és honnéd esméri őket?

Zszor Emlékezik e a Tanu arrol, hogy a Szent Lukai öveg Bányában Braun Urnak a Legényei dolog nélkül henyélni kéntelenítették azért, mivel Hönig zsidó a hamu zsirt idején el nem hozta? hány izben kellett az időt így el vesztegleni? hány esztendeje annak? és mitsoda hónapban voltak kéntelenek Braun Urnak a Legényei a hamu zsir szüke miatt az időt ingyen tölteni? és mennyi ideig nyugodtak akkor mind anyiszor a Legények?

3szor Négy Óra alatt hány ölfa égett ell a kementzébe? mi volt egy öveg olvaszto Legénynek naponként a fizetése? és mi volt az öveg fuvó Legényeké? Hány Legénnye volt Braun Urnak öszvessen? mi volt a Tanu ott a Bányában, hány forintot kapott naponként fizetést? és hány füttők voltak?

Első Bizonyság Schirer Fülöp Tettes Ns Vármegyébül Lukafa helységből való adózó, 40 esztendős, házós, Pápista, Le tett Hite után vallya:

Ad lum. Hogy a kérdésbeli Braun Jánost valamint a meg holt Hönig Mozsef Jenői zsidotis jól esmérte, s esméri Szent Lukafai öveg Bányáról leg inkább, ahol ezekkel a Tanunak ugyan ott többször dolga volt.

Ad 2um. Nem tsak hogy emlékezik, hanem bizonyossanis tudja a Tanu, hogy a Szent Lukai öveg Bányába a Braun

Legénnyei dolog nélkül kéntelenítették azért, mivel Hönig Zsidó a hamu zsirt idején el nem hozta, valamind aztis tudja, hogy az több izben meg történt a hamu zsir szüke miatt, melly most 5 esztendeje mintegy Junius holnapba történt - nyugodni kellett pedig akkor a Legényeknek egy huzomba hol 24 álló óráig, hol máskor továbbis, vagy kevesebbé, melly mind öszve többre ment két napnális.

Ad 3ium. Huszon négy óra alatt a gyengéb fábol el égett a kemenczébe 12 öl fais. Ezen Üveg Bánnyánál az Olvasztó Legény fizetése egy hétre volt váltóba 10 ft, vagyis napjára 1 ft 25 kr. A fuvó Legényé hasonlólul egy hétre holt 15, hogy 16 ft. Volt pedig akkoron a Braunnak ott 8 Legénnye, mellyek közül maga a Tanuis olvasztó Legény volt, s hetenként 10 ft volt fizetése váltóba - azon fellül a Füttők négyen voltak.

Második Bizonyosság Flekkenstain Mihál, Tettes Nemes Somogy Vármegyébül Lukafai helyséből való adózó, házós, pápista, 49 esztendő, Le tett Hite után vallya:

Ad lum. Hogy mind Braun Jánost, mind pedig a néhai Hönig Mozsef jenői Zsidót igen jól esmérte, s esméri onnand, mivel mikor a Tanu a Lukafai Bánnyán volt, a Braun tartotta ezt árendába, s véle ezen említett Zsidó többször ott meg fordult.

Ad 2um. Le tett Hite után valhattya a Tanu, hogy a Szent Lukai öveg Bánnyában a Braunnak Legénnyei dolog nélkül kéntelenítették heverni azért, mivel Hönig Zsidó a hamu zsirt idején el nem hozta - És az többször máskoris meg történt, hogy mivel elegendő hamu zsir nem volt, a munkába hátra maradást tapasztalt a Tanu, jelessen pedig a többi között tudja a Tanu, hogy ey alkalommal tovább mind 24 egész álló óránál egy folytába kellett nékiek henyélni - és annak most öt esztendeje lehet, s mintegy a nyári hónapokba történt.

Ad 3ium. Az aláb való fábol egyszer huszonnégy óra alatt el égett a kemenczébe tizenkét öl fais, Egy Egy Olvasztó Legénynek egy hétre fizetése volt 10 ft váltóba, vagyis inkább

naponként 1 ft 25 kr. A Fuvó Legényé egy hétre 16 ft Váltó czédulába. És voltak akkor ott a Braunnak nyoltz Legénnyei, valamint azok közül egyik maga a Tanu is volt - És egy hétre nyert hat ft fizetést, váltóba. Kementze füttők pedig ezeken fellül négyen voltak.

Melly általunk ekképpen végben vitt Collateralis Inquisitiobéli Hit alatt ki vett Tanu vallomásokról, a fent érintett Rész Jogjainak további védelmére ki adánk ezen Bizonyosság Levelünket - Pétsen 4.ik Aprilis 1834.

Dezséri Országgh Imre Tettes Ns Baranya Vármegye
Allszolga Birája
Kissfaludy István segéd Eskütt

LUKAFAI ÜVEGHUTA

Pécs városi Delegált Biróság ir. 1853/III.279.

Contract

Welcher heute am Ende gesetzten Tag zwischen des Moses Honig von Jenő und H.Joh. Braun abgeschlossen ist worden:

1-tens. Gibt Joh. Braun an Moses Honig auf Einhundert cent. reine und schöne laut Muszer Calconirten Potaschen Einhundert fünfzig Gulden WW trauf, den zenten zu 17 f.W. ziehen zu stellen nach St. Luca und das muss die erste Lieferung geschehen als den 12. Xbr. 1828 und so alle 14 Tage 20 Zenten um bare Bezahlung, halt aber Moses Honig den bestimmten Termin nicht, so verbindet er sich alle Schaden zu leiden, und gut zu machen, was in Glashüten zu St. Luko vorkommt.

Zur späteren Glaubwürdigkeit wird 2 gleich lautende Contracte verfertigt worden.

Szt. Luko den 7-s. Xbris 1828 Johan Braun

Moses Honig (héberül irva)

Ich Moses Honig bekenne, dass der Potasche, den ich allden 4-ten Jenner 1829. nach Joh, Braun abgeliefert habe, nicht laut Muster ist, verobligirt sich M. Hönig bis den 9-ten Jenner 20 Zentner laut Muster rein, schene Potasche zu liefern.

Moses Honig

Ezen szerződés eredetijét mai napon a perből kivettem Pécs Junius 2.án 1853.

Festl R/ajmár/
mint Braun ügyvédje

Specification, was H.Johan Braun in der Szent Lucker Glashütten von H.Moyses Hönig zugefügten Schaden:

1. Laut Contrast und Protocoll gefeyert 5 Tage, jeder Tag a 78 ft 24 xr, betragt	392 ft
2. 4 Tage gefeyert betragt	313 ft 36 xr
3. Laut Contract kommt die Darangabe zu dopplieren	300 ft
4. Interesse von 18 Jahr	162 ft
5. Unkosten bishero	48 ft
	<hr/>
	1215 ft 36 xr

Fünfkirchen den 6-ten Novemb. 1934.

Johan Braun m.p.

LUKAFAI ÜVEGHUTA

Pécs városi Delegált Biróság ir. 1853.III/279.

SZERZŐDÉS

mely ma, alulírott napon a jení Honig Mózes és Johan Braun között kötött:

1. Johan Braun fizet Honig Mózesnek egy mázsa tiszta, szép, a minta szerinti módon égetett hamuzsirért 150 ftot (bécsi értékben) mázsáját 17 ft-ért Lukafára szállítva, és az első szállításnak 1828 december 12.-én kell történnie, majd 14 naponként 20 mázsát, készpénzfizetés ellenében. Amennyiben Honig Mózes a határidőket nem tartaná be, kötelezi magát az így okozott összes kár elszenvedésére és jóvátételére, ami a lukafai üveghutánál előadódik.

A későbbi hitelesség biztosítására ez a szerződés két egyforma példányban készült.

Szent Luka, 1828. december 7.

Johan Braun
Mozes Honig (héberül írva)

Én Honig Mózes beismerem, hogy a hamuzsir, amit 1829. január 4.-én Johan Braunnak szállítottam, nem a minta szerinti volt, és kötelezem magamat, hogy január 9.-én a minta szerinti tiszta és szép hamuzsírból szállítok 20 mázsát.

Mozes Honig

Számadás a Honig Mozes által a lukafai üveghutánál Johan Braunnak okozott károkról:

1. A szerződés szerint a kiesett 5 munkanap,	392 ft
minden nap 78 ft 24 xr	
2. 4 kiesett nap	313 ft 36 xr
3. A szerződés szerinti foglalom megduplázva	300 ft
4. A 18 évi kamatok	162 ft
5. Az eddigi perköltségek	48 ft
	<hr/>
	1215 ft 36 xr

Pécs 1834. november 6.

Johan Braun

MENDÜL ZSUZSANNA:

PÉCSI ÜVEGMUNKÁK A 20. SZÁZADBAN

1./ Déryné u. 23. - Emeletes bérház lépcsőházában félköríves záródású, északra néző ablakban üvegfestmény. Mestere és készítési ideje ismeretlen. Kék, ornamentális szegéllyel sárgás hálómintás, középen kartusban amorett szőlőfürttel. A házat Schlauch Imre tervezte és kivitelezte 1887-ben.

2./ Zetkin K.u.3.-Déryné u. sarok - Óvoda. Lépcsőházában 3 félköríves záródású ablak. Piros vonallal kísért zöld alapon tányérkarika üveg és csúcsán álló kék négyzetek váltakozásából álló keretben téglányhálós osztású katedrálüveg, közepén tondóban üvegfestmény reneszánsz kosztümös portré-mellképpel.

E házban született 1880-ban Fejér Lipót matematikus. A házi mai formájának kialakításáról és az üvegek elhelyezéséről nincs adatunk.

3./ a./ Belvárosi templom (Gázi Kászim-dzsámi) - Széchenyi tér.

Az 1938-1942 között épült bővítése keleti, Szt.Mór kápolnájában másodlagos elhelyezésben a templom 1906-os felújításakor készült üveglakok, Ligeti Sándor budapesti üvegfestő munkái. 7 ablak: számérhátíves illetve karéjos csúcsíves-oszlopos fülkében két-két szent álló alakjával.

b./ Belvárosi templom - Széchenyi tér. Az 1938-1942 között épült bővítés nyugati apszisában: a sekrestyében 7 ablak. Árkayné Sztelhló Lili tervei szerint Johann Hugó budapesti üvegfestő műhelyében készült 1943-ban. Minden ablak vízszintesen három részre osztva. A felső két sor 14 képe a jezsuita rend 400 esztendő történetének főbb mozzanatait ábrázolja.

4./ Janus Pannonius Tudományegyetem. Jogi- és Közgazdaságtudományi Kar. Központi épület. - Rákóczi út 80. Pilch Andor tervei szerint 1914-ben épült egykori főreáliskola épületének auláját 1923-ban alakította ki és rendezte be a Pécsre telepített egyetem. Az aula északra néző három nagy ablaka azonos motívumú festett (ólomkeretes) ornamentikával, az egyetem fakultásainak nevével és az első pécsi egyetem alapítási évszámával. Készültek Róth Miksa üvegfestő műhelyében.

5./ Egyetemi (Szt. Mór) kollégium - 48-as tér 4. Pilch Andor és Fábián Gáspár /Gosztonyi Gyula és Visy Zoltán építészek közreműködésével) terve szerint épült 1928-1929-ben. Két kápolnájába Stefán Henrik és Johann Hugó készített festett üveglakokat az Árpádházi magyar szentek képével.

Az államosítás után a festett üveglakokat eredeti helyükről eltávolították, s azok 1977-ben a Bártfa u. 1. Szent István templomba (épült Gosztonyi Gyula terve alapján 1943) kerültek, ahol a helyhez adaptálva építették be őket.

6./ Volt Megyeháza, ma Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága. - Kulich Gy. u. 5. - Udvari szárnyán a közgyűlésterem Visy Zoltán és Hoffmann László terve szerint épült 1931-ben. A belső tér kialakítását, bútorait, üveglakainak díszítését Lakatos Artur tervezte.

Az ablakok sárga katedrálüvegen vasoxiddal festett "huszárzsínóros" szalag-ornamens keretelésű mezőkkel tagoltak. Kivitelezte a budapesti Országos Üvegfestészeti cég (Johann Hugó).

7./ Szent Mihály temetőkápolna. Köztetemtő. - Bolgár Néphadsereg u. 97. - A templom Nendtvich Andor és Weichinger Károly tervei szerint épült 1933-ban. Színes ólom-üveg ablakait Stefán Henrik tervei alapján Johann Hugó készítette

1935-ben. Szentélyben négy kis félköríves ablak - egy-egy angyallal. Hajóban balra: Feltámadt Krisztus, jobbra Fájdalmas Szűzanya. Karzaton: Az irgalmasság testi cselekedetei témájú ablak. A kupolában 20 félköríves záródású ablak - egy-egy szimbólummal és szövegekkel. Altemplomi folyosón további 4 félköríves ablak üvegfestménye a halál és feltámadás témáival.

8./ Sopianae söröző - Rákóczi út 73/c. - Két emeletes bérház Nendtvich Andor tervei szerint épült 1942-1943-ban. Alagsorában található a söröző, amelynek belső kialakítása, berendezése Lakatos Artur tervei szerint készült. Virág, szőlőfürt, búzakarász motívumokkal (háromféle változat) keretezett hálós ólom üveglakok középre régi pécsi és baranyai céhcímereket és céhpecsétet másoltak. Johann Hugó készítette 1943-ban.

9./ Martyn Ferenc Múzeum - Káptalan u. 6. - A kapualjat lezáró északi ólom-üveg ablak Martyn Ferenc kompozíciója, Szabó Erzsébet kivitelezésébe. Készült 1983-ban. 230x324 cm.

10./ Zsolnay Múzeum - Káptalan u. 2. - A műemlék épület kapualját lezáró, északra néző színes ólomüveg ablakát Martyn Ferenc terve alapján Szabó Erzsébet készítette 1984-ben. Homokfúvás, maratás, jégvirágozás technikával. 350x300 cm.

11./ Baranya Megyei Könyvtár - új szárnyépület - Székesfehérvár u. 3. - 1978-1984 között épült ház első és második emeletén a lépcsővel szemben két-két, északra néző színes ólom-üveg ablak. Martyn Ferenc 1977-78-ban készült Olvasólámpa című kompozíciójának adaptációjával és a könyvtár első igazgatóinak, a költő Weöres Sándornak és Csorba Győzőnek egy-egy versidézeteivel. Szabó Erzsébet üvegtervező művész készítette 1985-ben. 240x476 cm.

12./ Családi Intézet - Anyakönyvi Hivatal. - Váradi Antal u. 11. - A kapualj keleti, 4x4 mezőre osztott ólom-üveg ablakát Martyn Ferenc terve alapján Szabó Erzsébet készítette 1987-ben.

13./ Hunyor Szálló - Jurisich út 16. - Vári Jenő terve szerint épült 1984-ben. Az előcsarnokban a recepcióval szemben Bohus Zoltán készítette üvegfal-kompozíció 1984-ből. Krómnikkel fémvázban biztonsági üveg betétek, befoglalt, színes fóliákkal laminált üveglasztikával.

14./ Endre Nemes Múzeum - Káptalan u. 5. - A lépcsőház keletre néző, emeleti két ólom-üveg ablakát Endre Nemes terve alapján Kéri Ádám és Buckó György készítette 1985-ben.

15./ Fiaker Étterem - Felsőmalom u. 7. - Lakóház alagsorában lévő étterem három, ólomkeretbe foglalt színes hutaüvegekből készült figurális díszítésű ablakát Georg Michael Gausling készítette 1986-ban.

16./ TIT Nyelvstúdió - Felsőmalom u. 10. - Emeletes épület lépcsőházának nyugatra néző, fent és lent körszeletekkel bővülő három osztású téglány alakú ablaka ólomkeretbe foglalt színes üvegekből álló nonfiguratív kompozíciója Gerg Michael Gausling munkája 1986-ból.

17./ Dóm Étterem - Kossuth L. u. 3. - Északi ablakát egyetlen stilizált rózsaszín ólomkeretes színes üvege képe tölti ki. Készítette Georg Michael Gausling, 1987.

18./ Bérház, emeletén a Hungária Biztosító és a Baranya Megyei Tanács Közlekedési Osztálya irodáival - Rákóczi út 30. - Az épület 1984-ben épült, Köves Emil terve szerint. Az emeleten elhelyezett intézmények zárt körfolyosóinak a lépcsőházra nyíló, emeletenként két-két, szegmentíves

ablakába ólomkeretelésű színes katedrál és antik üvegből készített - Szilcz Mariann és Vancsura Rita 1986-ban.

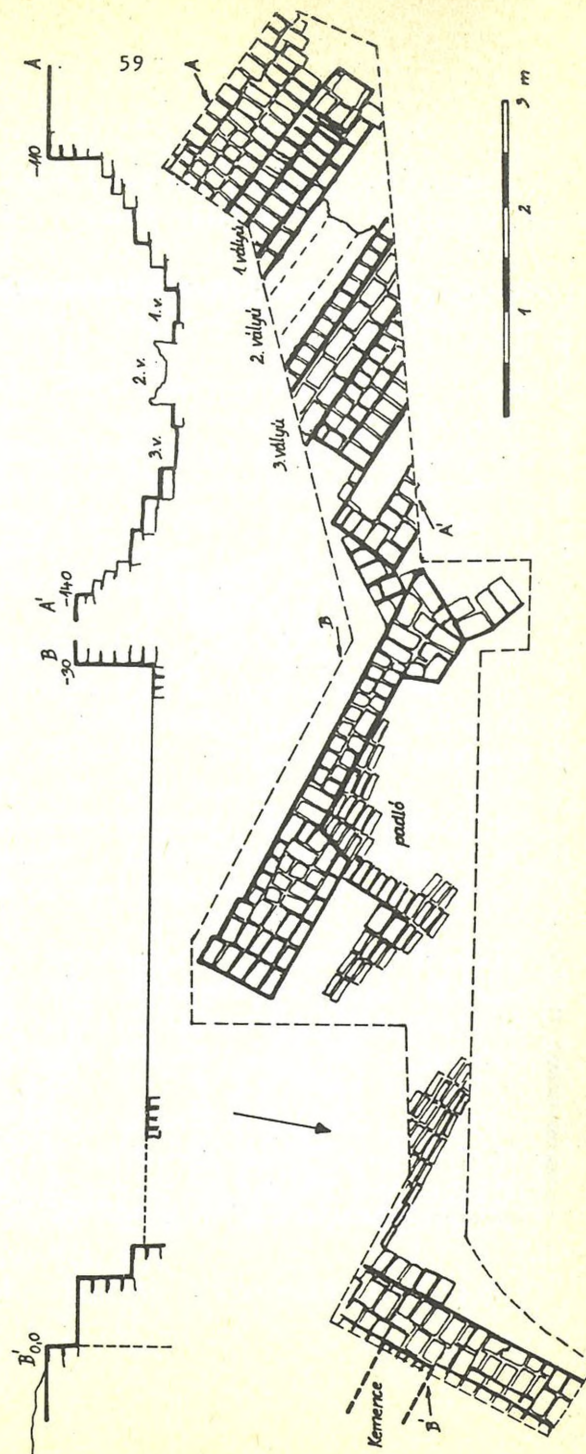
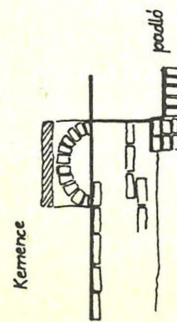
19./ OTP Baranya Megyei Igazgatósága - Kossuth L.u.11. - Üvegmennezet, szélfogó, ajtóbetétek Kertészfi Ágnes terve szerint készültek, 1987-ben.

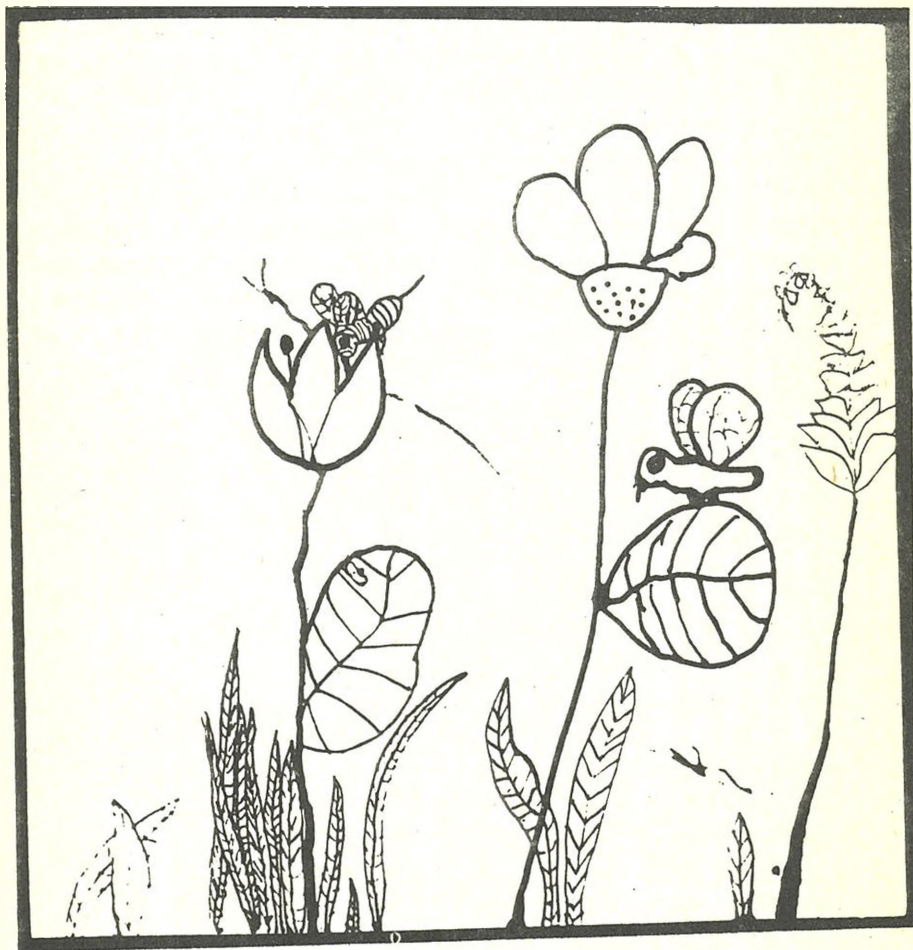
20./ Bástya u. 5. - Lakóház rogyasztott üvegbetétes kétszárnyú utcai kapuja. Kertészfi Ágnes terve, 1987.

21./ Szikra Nyomda irodája - Rákóczi út 39/c. - Sárgaréz kerettel 3x4 rogyasztott üvegtechnikával készült mezőből álló tolóablak. A helyiség 4 üvegcsillárja is Kertészfi Ágnes terve alapján készült, 1988-ban.

Németluka - 1988. április 30.

A magyarországi üvegművesség 19. századi fejlődésére jellemző üveghuta előzetes szondázását mutatjuk be. A kb. 40x40 m kiterjedésű csarnoképület keleti - alacsonyabban fekvő - részén az üveglvasztás technikai járatait metszette az árok. A nyugati - magasabban fekvő részen - egy boltozott kemence szakasz látható.

A Magyar Lajos Gyermekotthon rajz-szakkörének "Változatok természeti formákra" című kiállításán elhangzott megnyitóbeszéd.

"Kedves egybegyűltek, tanárok, tanítványok, diákok és művészbárátok! Szeretettel köszöntöm Önöket e kiállítás megnyitóján!

Engedjék meg, hogy elmondjam gondolataimat, melyek eszembe jutottak, amikor Platthy István tanítványainak rajzait néztem. Valamikor tizenöt évvel ezelőtt kalandos és fáradsztó út során jutottam haza Magyarországra Angliából. A Lamans csatornán vihar volt, így aztán lekéstem a menetrendszerinti vonatot. Félelmemet és izgatottságomat észrevette egy indiai lány és beszélgetni kezdett velem, hogy megnyugtasson.

- Három magyar igazság, egy a ráadás, - mondtam én.

- Az igazság egy - mondta ő, - hallgat és mosolyog.

Miért mondtam el ezt a történetet? Mert a természet ismeretéből gyökerező filozófiai bölcsességet találóknak érzem, mikor ezeket a halkszavú, lírai, finom megfigyelésekből, érzékeny remegésekből szőtt gyermekrajzokat nézem. Zárkózott mákgubók, lágyan hajló fenyőgallyak, áttetsző krisztustallérok, mint megannyi hallgató és mosolygó igazság a lényegről.

A lényegről, amit nap-mint-nap feledünk. Izgatott, tülekedő, harsány és felszínes világunkkal elfedünk. Százszor könnyebb színes televízióink szüntelenül pergő műsorai elé cövekelni gyermekeinket, mint felnyitni szemüket a rajtőzködő igaz értékekre.

Óriási felelősség felnőttnek és tanárnak lenni. A világ jövője függ attól, hogy mit tanítunk gyermekeinknek.

Örömmel és bizakodással tölt el az a tudat, hogy Platthy István és korosztálya tiszta forrásból merít és szabadon a természet gyönyörű tárházából.

István egésznapos mecseki kirándulásokra viszi

tanítványait. Egy éve, heti egy alkalommal foglalkozik a gyermekek esztétikai nevelésével a Nevelőotthonban. A szakköri foglalkozásokon az esztétikai nevelést valódi és eredeti értelemben csinálja, azaz érzékeny megfigyelésre, befogadásra és közlésre tanítja őket. A mikrokozmoszt figyelteti, egyszerű, de lényeges karakterű növényeket állít modellül, magjait makacsul védő mákgubót, karcsú, erezett fűszálat, tagolt, csilingelő fürtösgyöngyikét. Eszköznek is eszköztelen eszközt választ, festéket, vízre érzékeny ecsetet, minden kézmozdulatot követő rajztollat. Szinezőpasztákkal lágyan kevert valkydot. Modelljeivel és eszközeivel is elmélyülésre, tisztaságra és őszinteségre tanít.

A rajzokat figyelve eszembe jutott, hogy szinte valamennyi a természet harmóniáját dicsőíti, csak itt-ott dereng fel a természet tragikuma, drámája, elmúlása és újjászületése, bujasága, termékenysége, halála és újjáéledése. Gondolataimat továbbfűzve találtam rá arra a magyarázatra, miért a harmónia és az állandóság erősítése a pedagógus részéről. A tanítványok érzelmileg sértett gyermekek, akiknél a természetharmónia feltárása segíthet a hiányzó családi szeretet pótlásában. Emberileg teljessé válhatnak és joggal érezhetik magukat a mindenség gyermekeinek, valamint egy közösséghez tartozónak. Ez az érzés életreszóló helyes útirányt adhat számukra.

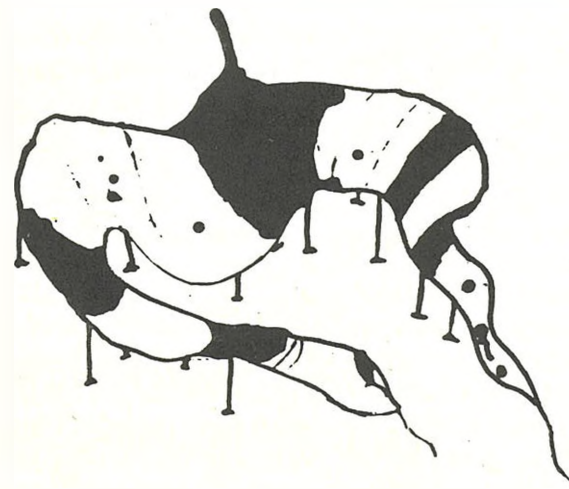
Végezetül szeretném elmondani Önöknek, hogy ifjú és tehetséges pedagógusaink mögött számtalan szellemi örangyal tevékenykedett és tevékenykedik. Elsőként említem Platthy Kovács Júliát a virágokkal körülvevő édesanyát és Platthy Györgyöt, az édesapát, aki máig is fáradhatatlanul segíti tanítványait. A mesterek sokszínű útmutatásait. Keserű Ilonát, akitől emberséget és bölcsességet tanulhattak, Rétfalvy Sándort, akitől a szakma tiszteletét, Morvai Lászlót, akitől bátorságot, Horváth Dénest, akitől a színek mágiáját.

Utolsó gondolatként pedig engedjék meg, hogy valamennyiünknek kívánhassak egy tisztább, érzékenyebb és barátságosabb világot, ahol győzedelmeskedhet a virágok és a gyermekek hatalma. Ennek építéséhez valamennyiünknek erőt és hitet kívánok.

Pécs, 1988. május 24.

Pongrácz Éva
rajztanár, a Pécsi Gyermekműhely
vezetője"

Szakkörvezető: Platthy István rajztanár
Kiállítás helye: Akvárium-Terrárium kiállítóhelyisége
(Pécs, Munkácsy M. u. 31.)
Kiállítás időtartama: 1988. május 24 - június 22.
A kiállító gyermekek életkora: 8-14 év.

Szalati Norbert 12 éves rajza (tus).

FORMATERVEZÉSI PÁLYÁZAT

A Goldpfeil formatervezési pályázat résztvevőinek köre: erre a nemzetközi, nyílt pályázatra minden formatervező nevezhet, akik még tanulnak, illetve 5 éven belül fejezték be tanulmányaikat.

A feladat: táskák, ruházati termékek, csomagok tervezése a Goldpfeil Ház hagyományos kézműves készítési módjainak figyelembevételével. A terveknek megfelelőeknek kell lenniük egy kollekció kifejlesztéséhez. Magas színvonalú, reprezentatív formatervezési megoldásokat várunk.

Az értékelés kritériumai: a beadott munkák különböző aspektusok alapján lesznek értékelve és összehasonlítva. Ezek közül a legfontosabbak:

- a munka újdonsága, eredetisége
- élményérték és a merészség foka
- használati, gyakorlati értéke
- formatervezési színvonala és kivitelezése.

Technikai elvárások: résztvevőnként vagy csoportonként 2 db munka adható be. Törés- és sérülésmentesen kell becsomagolni és mellékelni kell:

1. méretes rajzot (max. 3 Din A/2 méretben)
2. az eredeti nagyságú modellt
3. perspektívikus rajzot (max. 3 Din A/2 méretben)
4. A terv egy rövid dokumentációját (max. 2 Din A/4 méretben) az összeállítás (felépítés) módjának és a felhasznált anyagnak a megjelölésével
5. Minden pályázathoz egy zárt, nem átlátszó borítékot kell mellékelni, amely ugyanavval a 6 jegyű számmal van megjelölve, mint a beküldött pályázat. A boríték tartalmazza a feladó személyi adatait is.

Különböző pályázati munkáknál megkülönböztető ismertető számokat kell használni.

A benyújtott munkáknak egy precíz, követhető benyomást kell nyújtaniuk, a tervezéstől a kész műig. Ezért a

melléletek, dokumentatív vázlatok és képanyagok beadása szükséges.

A beküldés költségeit a jelentkező vállalja. A visszaküldés költségeit magára vállalja a Goldpfeil Ludwig Krumm AG. A kielégítő biztonsági védelem az oda- és visszaszállítás, valamint a pályázati értékelés ideje alatt a beküldő feladata. A nem díjazott munkák legkésőbb az értékelés után 3 hónapon belül vissza lesznek küldve.

A beadási időpont: a beadás zárása: 1988. IX. 30. (postabélyegző). A résztvevőket az eredményekről 198. október közepéig értesítik.

A díjak és publikálás: a díjazás 1988. októberében lesz egy kiállítás keretében, melyen a legjobb beküldött munkák lesznek bemutatva. A pályázatot rendezők fenntartják azt a jogot, hogy a teljes anyagnak csak egy részét tartalmazza a kiállítás. A résztvevő a beadással vállalja a nyilvános kiállítást, ugyanúgy mint az esetleges közléseket az Ambienbe, Design-Report, Art, Domus folyóiratokban. A díjkiosztás után egy zárópublikáció betervezett.

A díjazás: a Goldpfeil Formatervezési pályázat összesen 25.000 márkát oszt ki a díjakra.

1. díj 10.000 DM
2. díj 6.000 DM
3. díj 4.000 DM

és 5 külön jutalom mindegyik 1000 dm értékben. A zsűri az értékelésnek megfelelően másképp is feloszthatja a pénzüsszegeket. Természetesen a kiadott díj teljes értékben lesz kifizetve. Jogi út kizárt.

H Í R C S O K O R

PANDUR József festőművész kiállítása február 12-március 6-ig volt látható a Pécsi Kisgalériában.

Georg Michael GAUSLING üvegtervező iparművész februárban kapott meghívást Finnországba. Kiállítása február 20-tól április 5-ig tartott Punkaharjuban /Savonlinna mellett/, az ottani Nemzetközi Művészeti Központban. A kiállítás érdekessége, hogy a kiállítóterek a föld alatt egy természetes barlangrendszerben vannak kialakítva, ahol egyszerre 4-5 különböző kiállítást is tudnak rendezni. G.M.Gausling munkáit Pécssett a Művészetek Háza Tetőtéri Galériájában április 11-től május 2-ig mutatták be.

HAT Tolna megyei művész: Bakó Péter, Fusz György, Halász Károly, Juhos László, Kis Ildikó és Schubert Péter mutatkozott be Pécssett a Kisgalériában március 11-től április 4-ig.

MŐZSI-SZABÓ István festőművész alkotásaiból Nagykanizsán a Hevesi Sándor Művelődési Központban rendeztek kiállítást március 28-tól május 4-ig.

A PAKSI FIATAL ALKOTÓK KÖRE címmel nyílt kiállítás április 21-én Pakson az Ifjúsági és Úttörőház kiállítótermében, a Közművelődési Intézmények Igazgatósága rendezésében. A kiállítást Herczeg József tanácselnök-helyettes nyitotta meg.

NÉMETH János Munkácsy-díjas zalaegerszegi keramikumművész nagy sikerrel mutatkozott be Budapesten április 22-től május 22-ig a Vigadó Galériában. Munkáit Zalaegerszegen a Hangverseny- és Kiállítóteremben is bemutatták június 9-től június 31-ig.

ZALAI képző- és iparművészek fórumát rendezték meg április 26-án Zalaegerszegen. A megye Művészeti életéről Jagasics Béla, a művelődési osztály munkatársa tartott beszámolót, majd az aktuális gondokat vitatták meg a jelenlévő művészek. A fórumon a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, valamint a Művészeti Alap képviselői is jelen voltak.

KIS Ildikó és FUSZ György keramikumművészek kiállítása volt látható áprilisban Pakson a Munkásművelődési Központban, májusban Baján, júniusban pedig a Tamási Galériában.

SZATYOR Győző Kalevala ihlette grafikái és faragásai voltak kiállítva Esztergomban, májusban a művelődési központ galériájában.

BEDŐ Sándor grafikus 31 alkotásából rendeztek kiállítást májusban Zalaegerszegen a Hevesi Sándor Színház Galériájában.

FICZEK Ferenc emlékkiállítását láthattuk a Pécsi Galériában május 13 - június 12-ig. A kiállítást Lantos Ferenc festőművész nyitotta meg.

A X. ORSZÁGOS KERÁMIA BIENNÁLÉ június 19-én nyílt meg a Pécsi Galériában. Díjazottak: I. díj: Kecskeméti Sándor, II. díj: Gerle Margit, III. díj: Dobány Sándor, különdíj: Szekeres Károly, Kun Éva, Schrammel Imre, Zavadzky Éva, Nagy Szilvia, Nagy Márta. A biennálé augusztus 21-ig tekinthető meg.

BAKÓ Péter festőművész Nienburgban rendezett kiállítását követően meghívást kapott Bremenbe, Delmenhorstba, jövő év tavaszán Hamburgba, majd Worpswedebe.

PÁL Zoltán szobrászművész munkáiból Belgiumban rendez kiállítást a Knokke-Joute Jipian Art Galery augusztus 5-től szeptember 10-ig.

HADNAGY György és H. PÓKA Emőke zalaegerszegi művészek júniusban Varkausban /Zalaegerszeg finn testvérvárosa/ jártak közös kiállításuk előkészítésén. Szeptemberben Franciaországban Pont-Ader-Mar-ban, október-novemberben Ljubljánában rendeznek munkáikból közös kiállítást.

COLIN Foster angol szobrászművész kiállítása június 12-én nyílt meg a Komlói Városi Művelődési Központban. A kiállítást Komor István a Baranyai Alkotótelepek igazgatója nyitotta meg.

SOMOGYI és zalai képzőművészek kiállítása nyílt meg a glindei kultúrcentrumban május 29-én.

PINCZEHELYI Sándor az egyik résztvevője az idei, a 43. Velencei Biennálénak. Bukta Imrével és Samu Gézával együtt állítanak ki a magyar pavilonban. A biennálé június 25-én nyílt meg és szeptember 25-ig tekinthető meg. Szünnap. kedden.

Ismételten kérjük a területünkön élő művészeket, hogy saját magukról információkat akár meghívó, akár rövid levél formájában juttassák el Területi Szervezetünkhöz, vagy bármely olyan közérdekű témát mely a HÍRHARSONÁN keresztül tájékoztathatná tagjainkat.

Címünk: Képző- és Iparművészek Szövetsége

Déldunántli Területi Szervezete

Pécs, Széchenyi tér 7-8. Postafiók: 308. 7601.